UNIVERSITÄTS BIBLIOTHEK WUPPERTAL
BERGISCHE UNIVERSITÄT WUPPERTAL

Universitätsbibliothek Wuppertal

Scriptores de orthographia

Keil, Heinrich

Lipsiae, 1880

Terentii Scauri De orthographia

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.
Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

urn:nbn:de:hbz:468-1-2014

Visual Library

Q. TERENTII SCAVRI

LIBER

DE ORTHOGRAPHIA

Q. Terentii Scauri de orthographia duo supersunt libri manu scripti, qui quidem omnia quae hoc nomine inscripta feruntur continent, Bernensis 330 et Palatinus 1741.

Bernensem codicem decimo saeculo, ut mihi visum est, scriptum, qui olim Bongarsii fuit, accurate descripsit Usenerus mus. Rhen. v. XXII (a. 1867) p. 416, brevius Hagenus catal. cod. Bernens. p. 330. in hoc Scauri liber legitur f. 39—43*, *incipit liber Terentii Scauri de orthographia Scribendi — percenseri poterat.*

Codex Palatinus chartaceus quinto decimo saeculo scriptus inter excerpta veterum scriptorum et varios commentarios recenti aetate compositos hunc Scauri librum una cum appendice de ordinatione partium orationis continet f. 245—249*, *incipit liber Terrentii Scauri de ortograuia* (corr. *orthographia*) *Scribendi — percensiri poterat. finit Quinti Terrentii Scauri de orthograuia.* | *Terrentius scaurus de ordinatione partium orationis* | *In contextu historiae — omnes partes orationis examinabit.**)

Fragmentum libri sexto decimo, ut videtur, saeculo scriptum in codice Vaticano 1491 chartaceo, cuius indicem exhibui gramm. lat. v. V p. 526, relictum est, *Q. Terentii Scauri de orthographia ad Theseum Scribendi — ut squilla neque prae* (p. 2254). reliqua in fine codicis perierunt.

---

*) De reliquis codicis partibus comperta habui haec partim a me olim notata, partim a Stendero, qui codicem in meum usum contulerat, indicata. ante Scauri librum scripta sunt haec, *Incipit fabularius super XV libros metamorphoseon. Diofantus Lacedaemonum auctor libros scripsit antiquitatum — quisquis ex exilio zoyle nomen habet* (cf. Mai class. auct. v. III p. XVI), breves similis generis commentarii, Ciceronis epistulae aliquot, commentarius germanice scriptus *reformatio des heiligen gerichtes wie man dasz ordentlichen halden soll,* duae epistulae Petri Antonii. sequitur liber Terentii Scauri, post quem quinque folia vacua relicta sunt. deinde sequuntur Ciceronis oratio pro Marcello, eiusdem de optimo genere dicendi liber cum aliis excerptis Ciceronis, quibus subscriptus est annus 1466 vel, ut Stenderus indicavit, 1464, Martiani Capellae excerpta de arte rhetorica, Sexti Rufi breviarium, registrum super libros Laurentii Vallensis, de monstris.

Praeter hos codices in aliis iisque partim antiquioribus pauca ex initio libri excerpta et cum similibus aliorum grammaticorum excerptis de orthographia coniuncta leguntur. ex quo genere codicum quattuor novi hos. codex Sangermanensis 1180 saec. IX, de quo dixi gramm. lat. v. IV p. XXXIII, Scauri excerpta exhibet f. 36, *Item orthographia | Terentescauro orthographia igitur est ratio recte syllabis scribendi. scribendi autem ratio quattuor modis uitiatur — pro non positum est* (p. 2251). *Religio ideo dicitur* sqq. (Hagen anecd. Helv. p. 297). cum hoc consentit codex Monacensis 14252 Emmeramus 252 nono vel octavo saeculo scriptus f. 1, *De orthographia | Terentescauro orthographia — pro non positum est Relegio* sqq.: cf. catalog. cod. lat. bibl. reg. Monac. v. II 2 p. 150. eadem excerpta leguntur in codice Sangallensi 249 s. IX post Albini librum de orthographia in fine codicis p. 91, *incipiunt pauca ex libro terentiani scauri | excerpta de ortografia. Ortografia igitur est ratio in syllabis recte scribendi. scribendi autem ratio quattuor modis uitiatur* sqq.: cf. Verzeichniss der Handschriften der Stiftsbibliothek von St. Gallen p. 92. neque diversa ab his sunt excerpta codicis Lēidensis Voss. 4. 33 saec. X cum excerptis Isidori et Albini coniuncta f. 171, *incipiunt pauca ex multis grammaticorum id est terrentii prisciani capri cassiodori et aliorum libris excerpta de ortografia et de differentia similium orationis partium. ortografia grece latine recta scriptura interpretatur. orto enim recta grafia scriptura dicitur. haec disciplina docet quemadmodum scribere debeamus. nam sicut ars tractat de partium declinatione ita ortografia de scribendi peritia. ortografia igitur est ratio in syllabis recte scribendi. scribendi autem ratio quatuor modis uitiatur — est enim nescio non scio. Aeternus aetas aeuum* sqq. — *non palatium aule nomine sed atrium:* cf. gramm. lat. v. III p. 389.

Denique ea quae de ordinatione partium orationis praescripto Scauri nomine in Palatino codice leguntur etiam in codice Valentiano M 7. 3 saeculo nono scripta sunt post Albini commentarium in Priscianum, de quo dixi de gramm. quibusd. lat. inf. aet. p. 8, et sententias quasdam Hieronymi et Augustini, *Terrentius ait In contextu historiae — omnes partes orationis eximabit.* sequuntur item Hieronymi sententiae et commentarius in Donatum.

Primum editus est Scauri liber e codice Laurissano ab Ioanne Sichardo in editione Basileensi Adami Petri a. 1527, quam descripsi gramm. lat. v. VI praef. p. IX. de Scauro Adamus Petrus in praefatione ad filium scribit haec, 'Porro Terentium Scaurum, quem A. Gellius nobilissimum Hadriani temporibus grammaticum uocat, de orthographia adiunximus, cuius nobis copiam ex uetustissimo codice Laurissano Io. Sichardus fecit, uir, ne quid aliud dicam, studiorum causae optime uolens. Adeoque is uidetur esse,

quem Priscianus subinde Terentianum appellat: nos tamen freti Gellianis codicibus, tum uetustissimo exemplari, Terentium potius edidimus, cuius praeter alia ingenii monimenta citantur apud idoneos autores, Fabulae, et de erroribus Cesellii Vindicis libri'. codex autem quo Sichardus usus erat aut ipse Palatinus fuit, qui nunc superest, aut huic similis. cum hoc enim editi exemplaris lectio plerumque consentit. ab huius codicis scriptura, quae est in clausula libri p. 2262 *haec sunt quae urgenti tempore complecti tibi in praesentia potuit he si quid exemplis defecerit uel quaestionibus subiungentur*, profectus est Sichardus, cum et ibi addito Thesei nomine scriberet *potui Theseu quod* pro *potui si quid* et idem nomen in inscriptione libri poneret, *Q. Terentii Scauri de orthographia ad Theseum*. eadem inscriptio praeter principem editionem in fragmento codicis Vaticani legitur. sed eius fragmenti scripturam in reliquis quoque cum impresso exemplo ita inveni consentientem, ut non videatur dubitari posse quin ex hoc ipso Vaticanus codex descriptus, non ex illo codice editio Sichardi facta sit. ex Basileensi editione recepta sunt excerpta apud G. Fabricium gramm. vet. lib. de proprietate et differentiis sermonis latini a. 1569, repetita a Gothofredo auct. lat. ling. p. 1377 et a Vulcanio thes. utr. ling. p. 759.*) eandem editionem paucis, quae manifesto errore corrupta erant, correctis expressit Putschius, qui et Bernensi codice et coniecturis doctorum virorum se usum esse indicat, cum 'ex libro Bongarsii, notis Ranconeti et Petri Scriverii restitutum' a se editum esse Scauri librum scribit. verum tamen paucis locis, ut dixi, codicis scripturam recepit, pauciora etiam coniectura emendavit.

In nova editione duobus codicibus quos supra dixi usus sum. e quibus Bernensem *(B)* ipse cum Putschii editione contuleram: meam operam postea Hagenus denuo excusso codice ita supplevit, ut nullam dubitationem de scriptura codicis relictam esse putem. Palatinum codicem *(P)* me rogante Stenderus cum principe editione contulit. utriusque libri lectionem integram exhibui, et Bernensem quidem ita expressi, ut etiam in ratione scribendi, quantum fieri posset, hunc sequerer et in eo quoque genere omnem scripturae discrepantiam exceptis quidem rebus levissimis, quae nullam utilitatem habent, adnotarem. scriptura codicis saepius altera manu ipsa quoque antiqua, quam adposita *b* littera significavi, correcta est. litteras in rasura membranarum positas, si modo illud quod olim scriptum

*) Nullam fidem habent quae Claudius Dausqueius in orthographia v. I p. 162 Scauro tribuit, 'Scaurus lib. IX de orthographia: et raro Capri testimonio s apud Etruscos exprimitur et ex Latinis locutionibus nonnumquam evanescit. Ennius: Interea fugit albu' iubar Hyperioni' cursum'. nam neque a Scauro neque a Capro haec petita sunt, sed ab Agroecio p. 2269. Ennii autem versum Capro auctore usus Priscianus l. V p. 170, 9 in alia quaestione adscripsit.

erat non apparebat, addita nota *ras.* indicavi. minorem diligentiam requirebat Palatinus codex, in quo ea quae ad orthographiam vocabulorum pertinent plerumque omitti poterant. rationem autem duorum librorum inveni esse hanc, ut ex uno vetere exemplo litteris anglosaxonicis vel scotticis, ut videtur, scripto, quo solo Scauri liber memoriae proditus erat, ducti sint. quod exemplum cum in optimo codice Bernensi accurate expressum sit, neglegentius et multis vitiis auctum in Palatino, sequitur ut in illo omnis fere scripturae auctoritas nitatur, paucis locis, in quibus verba quaedam vel omissa vel neglegentius descripta erant, eius fides suppleatur Palatino codice.*) longe maxima tamen pars vitiorum, quibus Scauri liber in communi archetypo gravissime corruptus erat, ex illo ad utrumque codicem propagata est. ex eodem vetere exemplo derivata sunt excerpta, quae ex initio libri, quod tum quoque, cum illa componebantur, iam mutilatum erat, descripta et quattuor codicibus propagata sunt. ex his ea quae memoria digna esse videbantur adscripsi. manu scriptorum librorum lectionibus addidi discrepantiam principis editionis, quacum Putschiana, sicut dixi, plerumque consentit, eamque discrepantiam ipsam quoque integram exhibui, ut constaret, quem ad modum verba grammatici olim edita fuissent. nam ad constituendam lectionem impresso exemplo fidem non tribui, sed quae rectius in eo quam in Palatino codice leguntur e coniectura potius Sichardi quam ex meliore codice repetenda sunt, aut siquae forte in his quae Sichardus correxit sine alio codice non videbuntur in-

*) Ex iis quae Palatini codicis auctoritate recepi quaedam sane ita comparata sunt, ut facile coniectura inveniri potuerint. sunt etiam de quibus dubitem num codicis scriptura recte indicata sit. adscribam tamen pauca eius generis exempla. p. 2250 *quem nunc nos hedum dicimus* P cum excerptis: *nunc* om. B. p. 2251 *ut cum in uerbo nescio s litteram priori syllabae iniungunt* P, *ut cum in uerbo nescio s litterae* (corr. *litteram* b) *priori iungunt* B: *priori syllabae iungunt* defendunt excerpta. p. 2252 *ut f et h* P, *ut haec* B. ib. *K quidam superuacuam esse iudicauerunt* B, *quidam superuacuum esse litteram iudicauerunt* P. p. 2253 *male quidam per c* P, *multae quidem per c* B. ib. *quis enim uel hebetis animis anmissosimilitudinem sentire non possit. q littera aeque retenta est* P, *quis enim hebetis animi sonorum similitudinem sentire non possit. q littera aeque quaerenda est* B. ib. *quod auxilii eius litterae non indigebat* P, *quo auxilio eius litterae indigebat* B. p. 2257 *sed illud secuti uidentur* P: *illud* om. B. p. 2259 *adice quod maxumus corruptum sit* P, *adite maximus corrumptum* (corr. *corruptum*) *sit* B. p. 2260 *nemo autem numquam tam insulse per u artubus dixerit* P, *nemo y numquam tamen insulse per u artubus dixerit* B. ib. *quoniam pro illa u cederet* P, *que* (corr. *qua*) *pro antea u cederet* B. ib. *in eisdem hac littera necessario utimur* P, *in eisdem hac littera tangimur necessario* B. ib. *liquidae autem sunt quatuor P, liquidae sunt IIII* B. p. 2261 *cum alioqui dubium non sit quin per m scribenda sit* P, *cum alioqui dubium non sit cum per ms scribenda sit B.* ib. *et quoniam per p et s ea scribantur* P: *per* om. B. ib. *hiemps autem neutram harum syllabarum genitiuo recipiat. item non constat obscurum utrum per ob aut per op debeat scribi* P, *hiemps autem neutrum harum syllabarum recipit. item non constat obscurum ob an per op debeat scribi* B.

veniri potuisse, ne haec quidem post cognitam Bernensis codicis scripturam quidquam novi ad memoriam manu scriptorum librorum addunt. praeterea subieci indicem eorum locorum, in quibus eaedem res ab ipso grammatico tractantur. nam ad reliquos grammaticos qui de iisdem rebus scripserunt vel iisdem fontibus atque Scaurus usi sunt eam operam convertere infinitum fuit, quamquam horum comparatio ad corruptam scripturam emendandam plurimum profuit. in ipsa emendatione autem, quamvis sciam plura quam ipse correxi facile corrigi posse, tamen modum adhibendum esse censui, propterea quod librum non solum errore scribendi corruptum sed etiam excerpendi neglegentia depravatum esse existimo. quare quaedam quae in iusta et digna vetere grammatico elocutione ferenda non sunt relinquere quam incertis coniecturis temptare malui.

Terentium Scaurum Hadriani temporibus grammaticum vel nobilissimum fuisse testimonio constat Gellii noct. att. XI 15, qui eum de Caeselli erroribus scripsisse refert. eodem pertinet Capitol. vit. Ver. imper. c. 2 *audivit Scaurinum grammaticum latinum, Scauri filium, qui grammaticus Hadriani fuit.* praenomen Quinti bis posuit Iulius Romanus apud Charisium p. 202, 28 et 210, 21, *ubi Q. Terentius Scaurus in commentariis in artem poeticam libro X.* idem Scauri libros artis grammaticae bis appellavit p. 133, 1 et 136, 16. adnotationes eius in Vergilium paucae relictae sunt in scholiis Veronensibus, de quibus Ribbeckius prol. in Verg. p. 171 sq. disputavit. praeterea Plauti fabulas interpretatus esse testimonio creditur Rufini, qui nomen grammatici una cum excerptis ex Sisennae commentariis appellavit comm. in metr. Terent. p. 560, 27, *Sisenna in commentario Poenuli Plautinae fabulae — in Pseudulo sic 'malai διαίρεσις metri causa.' Scaurus in eadem fabula sic, 'nunc iam: iam divisit in duas syllabas metri causa.' Sisenna in Rudente sic* sqq. quamquam de Scauro non satis certum esse indicium commentarii Plautini apparet. nam interpolata veterum editionum lectione usus est Ritschelius de excerptis Rufini disputans parerg. Plaut. p. 374. non magis certum est ad commentarium Horatii referenda esse quae leguntur in scholiis Porphyrionis in Hor. sat. II 5, 92 *stes capite obstipo, tristi ac severo: Scaurus inclinato dicit,* vel apud Charisium l. c. *Q. Terentius Scaurus in commentariis in artem poeticam libro X,* de quibus acuta est disputatio Zangemeisteri de Horatii vocabulis singularibus (Berolini a. 1862) p. 40. ex arte grammatica videntur petita esse quae Scauri nomine adscripto Iulius Romanus de adverbio *obiter* Charis. p. 209, 14 et Priscianus de participio *ambitus* l. X p. 547, 10 attulerunt; item definitiones et observationes de variis artis grammaticae partibus apud Diomedem p. 300, 19; 27. 318, 14. 320, 13. 403, 20. 421, 16. 444, 29. 449, 26. 456, 27 et in explanationibus in Donatum p. 486, 9. 535, 5. 552, 31. 560, 19. 562, 1.

Composui omnia quae adscripto Scauri nomine a posterioribus grammaticis ex eius libris recepta sunt. nam quae non nominato auctore ad eius doctrinam probabiliter referri possunt sciens omisi. iam vero hic de orthographia liber non solum clausula subiecta p. 2262 *haec sunt quae urgenti tempore* sqq. ab iis quae deinde sequuntur separatus, sed etiam certo scriptoris consilio ita dispositus est, ut reliqua ad eum non pertinere appareat. nam quattuor posuit genera quibus scribendi ratio corrumperetur. quae postquam in principio libri una cum regulis emendandi breviter descripsit et paucis exemplis comprobavit, mox praemissa disputatione de cognatione litterarum, quoniam in hac omnis de orthographia quaestio versatur, per singulas libri partes copiosius persecutus est. et primum quidem additis contra rationem litteris, deinde detractis iis quas addi ratio iubebat multa corrumpi demonstravit et adiectis singulorum vocabulorum quaestionibus illustravit. tum de mutatione litterarum similiter disputavit. denique de conexione, quo genere ea quae in dividendis syllabis peccarentur contineri voluit, pauca subiecta sunt. per omnia autem genera cum saepe consuetudinem scribendi vel pronuntiandi pugnare cum ratione videret, id egit ut aut a prava consuetudine rationem defenderet aut ipsam consuetudinem certis legibus ex cognatione litterarum ductis regi demonstraret; raro propter soni iucunditatem aliquid consuetudini concessit. saepius, maxime in prima parte libri, consuetudo antiquorum commemorata est.

Ex antiquioribus grammaticis quibus Scaurus usus est Varronem ter appellavit, p. 2255 de longis syllabis per i vel ei scribendis, p. 2256 de adspiratione in Gracchi nomine omittenda, p. 2261 de nominibus per ps vel bs scribendis. quae Wilmannsius de Varr. libr. gramm. p. 86 libris de sermone latino tribuit ita, ut primum et tertium locum in primo libro, secundum in tertio collocaret, propterea quod his potissimum libris convenire viderentur. praeterea inventum Spurii Carvilii p. 2253 et Accii doctrinam de geminandis vocalibus p. 2255 commemoravit, quae ipsa quoque a Varrone recepisse videtur, sicut versus Lucilii p. 2255 adscriptos ab illo petiverat. denique Santram una cum dissentiente ab eo Varronis opinione nominavit p. 2256. reliquos, quorum sententias attulit vel impugnavit, nominatim non appellavit, sed generaliter quosdam multos alios dixit. sed ex his quoque quibus nomen adscriptum non est permulta ad Varronis doctrinam haud dubie referenda sunt. quod quo certius appareret, curavi ut ea quae ab aliis Varroni tribuerentur vel in libris de lingua latina similiter praecepta essent in adnotatione indicarentur. facile autem numerus eorum quae ex illius doctrina repetenda sunt augeri poterit, siquis ea comparaverit, in quibus alii qui iisdem fontibus atque Scaurus usi de orthographia scripserunt cum illo consentiunt. nam in his quoque

sunt quae, quamvis non nominato auctore tradantur, tamen satis probabiliter ad Varronem referri possint. verum his omissis satis fuit certis indiciis probavisse Varronianae doctrinae vestigia per totum librum dispersa esse, ex quibus de reliquis probabilis coniectura fieri posset.

Restat ut dicatur de iis quae post librum de orthographia scripta sunt de adverbio temporis 'cum', de usu atque scriptura adverbiorum sive praepositionum localium, de scriptura per i vel ei litteras et de apicibus litterarum, quibus addidi excerpta de praepositionibus locorum ex eodem fonte ducta, sed in compendium redacta et novo additamento aucta, quae in codice Parisino 7520 saec. XI cum excerptis ex catholicis Probi coniuncta leguntur f. 1, *Ars Probi de ultimis syllabis cuius sint declinationis uel ubi terminent genitiuum. Praepositiones locorum — audebam. Nunc de catholicis nominum uerborumque doceamus* sqq. (Prob. cathol. p. 3, 2). illa igitur, quae cum Scauri libro conexa in codicibus leguntur, neque cum hoc, sicut dixi, cohaerent et inter se minus certa dispositione coniuncta sunt. maximam autem eorum partem Varroni tribuendam esse animadvertit Lachmannus in Lucret. p. 186. quem secutus Wilmannsius de Varr. libr. gramm. p. 113 reiectis paucis, quae interpolatori tribuenda esse putavit, reliqua ex Varronis libro de grammatica petita iisque interpositis epilogum Scauri in duas partes discerptum esse censuit. nam ad epilogum libri de orthographia ea quoque quae huic parti subscripta sunt p. 2264 *brevitatem huius libelli* sqq. revocanda esse existimavit. postea Usenerus mus. Rhen. v. XXIV (a. 1869) p. 94 sqq. de tota hac parte, quam ex Bernensi codice emendatam exhibuit, ita disputavit, ut non solum haec omnia, quae in illo codice post Scauri librum scripta sunt, ex quinto libro de sermone latino transcripta et duabus partibus epilogi interposita esse demonstraret, verum etiam excerpta codicis Parisini, quae modo dixi, et similia quaedam de praepositionibus locorum praecepta, quae apud alios grammaticos leguntur, ab his ex eodem vetere fonte, cuius usus illis paratus fuisset, repetita esse existimaret. et Varronis quidem praecepta esse quae in hac parte referuntur certum est. nam et nomen eius disputationi de adverbiis localibus praescriptum est p. 2262, et ea quae de diversa scriptura numeri singularis et pluralis per i vel ei praecepta sunt eidem tribuuntur p. 2255. sed non minus certum esse puto quaedam quae Varronis non sunt immixta neque omnia sic ut nunc leguntur ab eo scripta esse. epilogum autem Scauri alienis excerptis interpositis in duas partes divisum esse parum probabile est. nam ut clausula libri de orthographia per se perfecta et absoluta est, ita ne in his quidem quae extremae parti subscripta sunt quidquam desideratur. memorabilis vero est huius partis, de qua dicimus, similitudo cum libro de orthographia. nam non solum eaedem res quae in illo tractatae iam erant iterum tractantur in his quae

ei subiecta sunt et additis aliis ita augentur, ut quodam modo suppleri illius disputatio videatur, sed etiam disputandi et scribendi ratio similis est in his atque in illo. ex quo genere est generalis eorum contra quos dicitur significatio, *quidam, qui dicunt* et similia, in fragmento Parisino *antiqui* et *consuetudo, quotiens* saepius adhibitum, *princeps littera* p. 2262 et *principes litterae* p. 2263 coll. p. 2258 *principibus litteris, πλεονασμός est* p. 2264 coll. p. 2254 *testantur μεταπλασμοί*. propter hanc similitudinem igitur non improbabile videbitur ut haec quoque, sicut librum de orthographia, cui adhaeserunt, a Scauro, quem plurima a Varrone recepisse vidimus, scripta et deinde utraque excerpta ab inferioris aetatis grammatico composita esse dicamus. huc accedit quod ii grammatici, quos Scauri libris de arte grammatica usos esse scimus, Iulius Romanus apud Charisium p. 203, 12 et Diomedes p. 414, 31, de adverbiis localibus vel praepositionibus eadem quae hoc loco uberius exposita sunt in breviorem formam redacta exhibent, ut illi non ipsum Varronis librum, sed ea quae Scaurus ex eo receperat habuisse putandi sint. unum huic sententiae video opponi posse, quod Varronis praeceptum de i et ei litteris p. 2264, quod supra p. 2255 grammaticus improbaverat, hoc loco sic tamquam ipsius scriptoris praeceptum refertur. quod tamen neglegentiae excerptoris videtur tribui posse, nisi potius iis quae deinde corrupte in codicibus scripta sunt hoc quoque loco refutatio eius sententiae continebatur.

Itaque si haec quae dixi vere disputata sunt, duo habemus Scauri fragmenta vel excerpta, alterum maius ex singulari libro de orthographia, ut videtur, receptum, alterum brevius ex alio eiusdem grammatici libro petitum. quae postea cum suis clausulis, sive hae ipsius Scauri erant sive ab alio grammatico additae, ad orthographicam institutionem coniuncta sunt.

Fragmentum de ordinatione partium orationis, quod praescripto Terentii nomine in Valentiano codice legitur, in uno Palatino codice Terentio Scauro tributum et eius libro subiectum est, ceterum a vetere grammatico haud dubie alienum est.

Excerpta Parisina, quae Scauri excerptis addidi, antea in analectis grammaticis Vindobonensibus p. 452 edita erant. codicem in meum usum denuo accuratissime excussit Maximilianus Bonnet, quo auctore lectiones libri manu scripti rectius, quam olim a Vindobonensibus editoribus factum erat, exhibui.

Q. TERENTII SCAVRI
DE ORTHOGRAPHIA

LIBER

* * *

p. 2249—51 P.

Scribendi autem ratio quattuor modis vitiatur, per adiectionem, detractionem, inmutationem, adnexionem. per adiectionem, ut cum querelam per duo l scribunt, cum querulus sit, non querullus. per detractionem, *ut* cum | haedus sine aspiratione scribitur, cum alioqui cum ea debeat, quoniam apud antiquos faedus sit dictus, et ubi illi f litteram posuerunt, nos h substituimus, ut quod illi fordeum dicebant, nos hordeum, fariolum quem nos hariolum, similiter faedum quem nunc nos haedum dicimus. per inmutationem, ut cum at coniunctionem | per d scribunt et eandem, quotiens praepositio sit, per t, cum alioqui e contrario debeat fieri. per

4 haedus *p. 13, 8. 23, 18*

B codex Bernensis 330
b eiusdem codicis corrector
P codex Palatinus 1741
ω editio Basileensis a. 1527

INCIPIT LIBER TERENTII SCAURI DE ORTOGRAPHIA *B* Incipit liber Terrentii Scauri de ortograuia (*corr.* orthographia) *P* Q. TERENTII SCAVRI DE ORTHOGRAPHIA AD THESEVM *ω*. INCIPIUNT PAUCA EX LIBRO TERENTIANI SCAURI EXCERPTA DE ORTOGRAFIA Ortografia igitur est ratio in syllabis recte scribendi. scribendi autem ratio quattuor modis uitiatur *codex Sangallensis 249*, DE ORTHOGRAPHIA TERENTE SCauro (ITEM ORTHOGRAPHIA TERENTE Scauro *cod. Sangerm.*) Orthographia igitur est ratio recte syllabis scribendi. scribendi autem ratio quattuor modis uitiatur *codex Emmeramus 252 et Sangermanensis 1180* 1 uinciatur *corr.* uitiatur *B* 2 querellam (*corr.* -elam) per duo ll scribunt cum querullus (*corr.* -ulus) sit *B* querellam per duo l scribunt quoniam (quum *ω*) querulus sit *Pω* 4 ut *post* detractionem *om. BPω* hedus *BP* oedus *ω* cum eadem *excerpta Emmer. Sangerm. Voss.* 5 faedus *excerpta Sangerm. et Voss.*, foedus *Bω et excerpta Emmer.*, fedus *P* 6 nos autem h *Pω* substituemus *excerpta Emmer. et Sangerm.* 7 quem illi fariolum nos hariolum dicamus *excerpta Vossiana. rectius erat* ut quod illi fordeum dicebant nos hordeum, quem illi fariolum nos hariolum, similiter quem illi faedum nos haedum dicimus: *cf. p. 13, 10* hariolum] ariolum *B* fędum *excerpta Sangerm.*, fedum *P* foedum *Bω* nunc *om. B*, *add. Pω et excerpta Sangerm. Emmer.* hedum *BP et excerpta Sangerm.*, hoedum *ω*

p. 2251 P.

adnexionem, ut cum in verbo nescio s litteram priori syllabae iungunt, cum posterioris initium esse debeat: est enim ne scio. nam ne pro non positum est apud antiquos. † significat nefrendes porcos qui sunt sine dentibus, id est qui fabam frendere non possunt, nesapus qui non sapit, ita et nescio non scio diductis in verbum et adverbium syllabis. recorrigitur vero regulis tribus, historia, originatione, quam Graeci ἐτυμολογίαν appellant, proportione, quae graece ἀναλογία dicitur. et historia quidem, ut cum sed per novissimam litteram *d* scribimus, quoniam antiqui sedum dixerint et per abscisionem coniunctionis pars remanserit. [at] originatione, ut cum dicimus inchoare cum aspiratione scribendum, quoniam a chao dictum *sit*, quod fuerit initium omnium rerum. proportione, ut cum dicimus equum et servum et similia debere scribi, quia antiqui per uo scripserint, quoniam scierunt vocalem non posse geminari credebantque et hanc litteram geminatam utroque loco in sua potestate perseverare, ignorantes eam praepositam vocali consonantis vice fungi et poni pro ea littera quae sit f; deinde, quod omnia nomina feminina nominativo singulari a finita, quotiens in masculinum transeant, servatis praecedentibus litteris novissimum a in u vertant et assumpta s contrarium sexum significent, ut iusta iustus, casta castus, pia pius, ita et equa et *serva* servatis praecedentibus litteris et u pro a substituto equus et servus et equum et servum per duo u, non per unum u efficiunt, excepto uno avia avus, unde apparet avium debuisse dici.

---

1 nescio *p. 28, 15* 15 praepositam vocali *p. 17, 2*

---

1 litterae *B, corr.* -am *b* priori syllabae iungunt *excerpta Emmer. Sangerm. Voss.*, priori syllabae iniungunt *P* priori syllabae coniungunt *ω* priori iungunt *B* 2 est enim nescio non scio *excerpta Emmer. Sangerm. Voss.* 3 Aput antiquos significat nifrendes *P* apud antiquos ut nefrendes *ω*. *fortasse* apud antiquos, sicut dicebant nefrendes nefrendes] *Varr. r. r. II 4, 17* amisso nomine lactentis dicuntur nefrendes ab eo, quod nondum fabam frendere possunt, id est frangere: *cf. Fest. p. 162* 5 diductis *Pω* deductis *B* 6 ΗΓΥΜΟΛΟΤΙΑΝ *B* ΕΤΥΜΑΓΙΑΝ *P* 7 et *om. ω* 8 d *om. BPω*, *add. Putschius* 9 dixerunt *BPω* 10 scribendo *ω* a chao *Pω* a cho *B:* inchoo inchoavi, sic dicendum putat Iulius Modestus, quia sit compositum a chao, initio rerum *Diomedes p. 365, 16. cf. Varr. de l. l. V 19* 11 sit *om. BPω* 12 ecuum (*corr.* equm) et seruum *B* seruum et ceruum *Pω*, equom et seruom *Putschius. fortasse* equum servum et similia per duo u debere scribi deberi *P* per uo scripserint *Putschius*, per uos scripserint *Pω* per uos scripseī *B* 14 perseuerare] seuerare *B* seruare *P* seruari *ω* 16 quae sit f *ω* quaesitae *B* quesite *P* singulari a finita *ω* singulari. L. finita *B* singula id est finita *P. fortasse* a littera finita *et deinde* adsumpta s littera *scripserat grammaticus* 17 in masculinum transseant *P* in masculino transeant *B* 18 assumpta s *Pω* assumpta L. *B* significant *BPω* 19 et equa et seruatis praecedentibus litteris *BP* et equa et serua praecedentibus literis seruatis *ω* 21 per auo (per auo .v. *P*) non per u efficere *BP* per uus non per o efficere *ω* uno auia auus *P* uno auia auos *Bω* 22 avium] auum *BP* auom *ω*

p. 2251. 52 P.

Redditis ergo vitiorum modis et emendationis regula exposita, antequam ad ea veniamus, circa quae scribentium error argui solet, necessarium putamus ante cognationem explicare litterarum, quoniam huius quoque notitia haesitantibus saepe succurrat. vocales itaque inter se mutuis vicibus in declinatione funguntur, ut ago | egi, tango tetigi, salit exilit, salsus insulsus. quod non minus in extremitatibus nominum apparet, cum iustus iusti iusto iuste dicimus uni litterae subinde succedentibus ceteris. nec minus consonantes, ut f et h: utraque enim est flatus. quare quem antiqui fircum, nos hircum, et quam Falisci habam, nos fabam appellamus, et quem antiqui fariolum, nos hariolum. item l et d et r et s, cuius rei maximum argumentum est, quod balbi, qui r exprimere non possunt, aut l dicunt aut s, nec minus quod capra per deminutionem capella dicitur et frater fratellus. item Furios dicimus quos antiqui Fusios, et aras quas illi asas, et lares quos *illi* lases, item sellam quam illi seddam [et attulit attinet t pro d substitutum]. deinde m et n consentiunt et paene idem sonant, unde distinguendorum sonorum utriusque litterae causa m dicere antiqui praepositam n litterae quam n maluerunt. hoc probant etiam Graeci, qui, ubi nos m litteram ponimus, n ponunt, ut graphium

6 in extremitatibus nominum *p. 24, 19* 8 f et h *p. 11,4. 23,18* 13 Furios *p. 23, 16* 14 sellam *p. 23, 17* attullit *p. 26, 14*

3 cognitionem *B* 4 notitiam haesitantibus saepe succupirat *ω P* mutuus *B*, *corr.* mutuis *b* 7 uni litterae *Pω* uim litterae *B*. *an* u litterae? succedentibus *B* 8 ut f et h *Pω* ut haec *B*. *Varronis de* f *littera praecepta leguntur de l. l. V 97 et apud Velium Longum p. 2230 eodemque auctore ib. p. 2238 Serv. in Verg. Aen. VII 695* enim ut flatus *B P* enim ut flatus est *ω*. *an* utraque enim adflatur? *cf. Varr. r. r. III 1, 6* nam lingua prisca et in Graecia Aeolis Boeotii sine adflatu vocant collis Tebas 10 hariolum] ariolum *B* et d *om. ω* 11 balbi qui] alibi qui *B* aliqui *Pω*. *cf. Plutarch. quaest. Rom. 54* καὶ τὸ λ πάλιν τοῖς ἀπολισθαίνουσι τοῦ ϱ δι' ἀμβλύτητα τῆς γλώττης ὑπόκειται τρανλιζόμενον 12 per deminutionem *b* per ademinutionem *B P* per diminutionem *ω* dicitur *B* dicatur *Pω* 13 Furios] furuos *Bω* furuios *P*. *cf. Varr. de l. l. VII 26* in multis verbis, in quo antiqui dicebant s, postea dictum r Fusios] fuscos *B Pω* Fusuos *Putschius* 14 lares quos lasses *B P* lares quos lases *ω* illi seddam *Pω* illi seddem *B*. *cf. Serv. in Verg. bucol. 1, 2* unde et sella pro sedda dicitur a sedendo et adtulit adtinet *B*. *seclusi verba ex adnotatione de* d *et* t *litteris, ut videtur, relicta, sed ab hoc loco aliena. nam de cognatione mutarum litterarum postea dicitur. eadem exempla posita sunt p. 26, 15 de mutatione praepositionum* 15 substitutum deinde et ñ *B* substitutum deinde et non *P* subtuto m deinde et n *ω* 16 unde] ut *Pω* et *B* causae (cause *P*) dicere antiqui praepositae (praeposite *P*) l quam n maluerunt *B P* causa dicere antiqui praeposita l quam n maluerunt *ω*. *haec ita correxi, ut ad* m *litteram sequente* n *in eandem* n *litteram vulgo mutatam pertinerent, de qua mutatione dixit Velius Longus p. 2237*, cum dico 'etiam nunc', quamvis per m scribam, nescio quo modo tamen exprimere non possum 18 ponunt] ponant *P*

p. 2252. 53 P.

γραφεῖον et salum σάλον et similia. x littera cognata *est cum* c et g, quod lingua sublata paulum hae dicuntur, ut ab eo quod est lux et lex dicimus lucis et legis. b cum p et m consentit, quoniam origo earum non sine labore coniuncto ore respondet. a quo quem Graeci *Πυρρίαν* nos Byrriam, et quem *nos* Pyrrum antiqui Burrum et Palatium *Balatium,* item Publicolam Poplicolam: et alii scamillum, alii scabillum dicunt: aut cum ab eadem voce duae gignuntur, ut ab eo quod est princeps et caelebs principis et caelibis, nec minus e contrario in verbis, cum *a* carpo et scribo carpsi et scripsi proferimus. c cognationem habet cum g, et ideo alii dicunt gaunacen, alii caunacen, item camellum gamellum. cum χ quoque graeca littera consentit: unde quidam coronam, non nulli choronam dixerunt. k quidam supervacuam esse litteram iudicaverunt, quoniam vice illius fungi satis c posset. sed retenta est, ut quidam putant, quoniam notas quasdam significaret, ut Kaesonem et kaput et kalumniam | et kalendas. hac tamen antiqui in conexione syllabarum ibi tantum utebantur, ubi a littera subiungenda erat, quoniam multis vocalibus instantibus, quotiens

7 princeps *p. 21, 9. 27, 11*

1 ΓΡΑΦΗΙΟΝ *B* ut salum *σάλον* et similia *Pω* ut salum salon grece et similiter *B* cognota *P* est cum *om. BPω* quod lingua sublata paulum hae dicuntur *parum recte de* c *et* g *litteris dicta sunt. sed* d *et* t *litterarum pronuntiationem similiter descripserunt Terentianus v. 199 sqq. et Marius Victorinus p. 34, 24. quare videndum an haec cum iis quae supra de his litteris alieno loco scripta sunt olim coniuncta et post hanc disputationem de* x *littera posita fuerint in hunc fere modum,* item d et t cognatae sunt, quod lingua sublata paulum est hae dicuntur, ut attulit et attinet t pro d substituto 2 quod lux *B* 3 lucis et legis *Pω* lucis legis *B* et m] etiam *ω* earum] eorum *Bω* quorum *P* 4 coniuntione respondit a quoquē greci ΠΥΡΡΙΑΝ nos byrriam *B* coniunctione respondi a quo quem greci ΠΥΡΡΙ An nostri byrriam *P* coniunctione reuelli a quoquam potest, Graeci *πυρρίαν* nostri byrriam *ω. correctionem praebuit Marius Victorinus p. 18, 14,* item consonantes inter se proprie sunt cognatae quae simili configuratione oris dicuntur, ut sunt b f m p 5 et quem pyrrum antiqui byrrum *BPω* et quem Purrum antiqui Burrum *Putschius* et palatium item publicolam poplicolam *B* et palatium item publico lampo plicolam *P* palatium item Publicolam, Boblicolam *ω. cf. Varr. de l. l. V 53* itaque Naevius Balatium appellat 6 et alii scamillum alii scabillum *BP* alii scapillum alii scabillum *ω.* scabellum *Varro de l. l. V 168,* scamellum *Priscianus l. III p. 111, 1* 7 duae in ae gignuntur *Pω* celebs *BP* 8 celibis *P* celebis *B* ā *ante* carpo *om. BPω* 9 carpsi] carsi *P* 10 gaunacem (cem *ras. B*) alii caunacem *BPω.* gaunacuma *codex Varronis de l. l. V 167* camellum gamellum HZ quoque *B* camellum camellus h z quoque *P* camelum gamelum K quoque *ω* camelum gamelum X quoque *Putschius* 11 unde quidam *Pω* unde quidem *B* choronam] koronam *ω* 12 K *om. Pω, add. B* superuacuam esse literam iudicauerunt *ω* superuacuum esse litteram iudicauerunt *P* superuacuam esse iudicauerunt *B* 13 fungi satis c possit *B* fungi c satis posset *Pω* retenta *Pω* retenda *B* 14 natas *B* et kaput] ut kaput *BPω* 15 hac tamen *Pω* haec tamen *B* ibi tantum *Pω* tantum ibi *B*

p. 2253 P.

id verbum scribendum erat, in quo retinere hae litterae nomen suum possent, singulae pro syllaba scribebantur, tamquam satis eam ipso nomine explerent, ut puta decimus, d per se deinde cimus, item cera, c simplex et ra, et bene, b et ne. ita et quotiens kanus et karus scribendum erat, quia singulis litteris primae syllabae notabantur, k prima ponebatur, quae suo nomine a continebat, quia, si c posuissent, cenus et cerus futurum erat, non canus et carus. ego autem contenderim magis supervacuam esse c quam k, quoniam k, ut apud Graecos, satis vim etiam c litterae exprimat, sed quosdam figura deceptos, qua non solum apud nos verum etiam apud antiquos Graecorum g littera notabatur, ut testatur foedus Graeciae † camelo aereo in hortis Caesaris in aede Fortis Fortunae incisum, ubi pro Γ haec forma posita est, item XII tabulae, ubi est NI PACVNT per hanc formam, quod male quidam per c enuntiant (est enim praeteritum eius pepigi a pango, ut *a* tango tetigi, non paxi, ut a dico dixi), credidisse nobis k deesse et hanc quidem k dixisse, ceterum pro ea nota adiecta a Spurio Carvilio novam formam G litterae positam. nam non fuerunt tam inperiti antiqui, *ut* k servarent, si aliam litteram idem sonantem habuissent. quis enim vel hebetis animi sonorum similitudinem sentire non possit? Q littera aeque retenta est propter notas, quod per se posita

19 Q littera *p. 18, 4. 27, 18*

3 dicimus d per se deim dicimus *P* dicimus d per se im dicimus *B* dicimus per d sedcim dcimus ω Decimus d per se im dicimus *Putschius*, decimus d per se inde cimus *Scioppius gramm. philos. p. 163 et Vossius Aristarch. I 17 p. 78*, decimus per d et cimus *Schneiderus gramm. lat. v. I p. 293* cera] cra ω 4 et bene b et ne *P* et bene et be et ne *B* et bne b et n ω kanus et karus] knus et krus ω 5 quia ω qua *BP* natabantur *B* ponabatur *P* 9 *fortasse* figura C deceptos 10 g littera *Schneiderus gramm. lat. v. I p. 294*, haec littera *Pω* haec .l. *B* foedus gretiae *B* fedus graeciae *P* 11 camelo aereo] *fortasse* columnae aeneae in aede] id'a *B* id est a *P* aedi ω 12 pro Γ haec] pro o. p. haec *BP*, *sed expuncta in B* o *littera*, pro porta haec ω posita sit *BPω* XII tabulae] *leg. XII tab. rel. ed. Schoell p. 118* ni pagunt *BPω*. ni pacunt *scribendum esse vidit E. I. A. Seyfertus gramm. lat. v. I p. 54* 13 male quidam *Pω* multae quidem *B* per c enuntiant est enim praepositum eius ω per c nunciantes (nunctiantes *P*) enim prepositum eius *BP* 14 a *ante* tango *om. BPω* ut dico *B* credidisse nobis p deesse et hanc quidem p dixisse *BP* credidi saepe nobis p deesse et hanc quidem p (quidem b *Putschius*) dixisse ω *et Putschius* 16 adiectam a Spurio Carrutio nove formam G litterae praepositam *Seyfertus l. c.* Carvilio] corrutio *corr.* carrutio *B* caruttio *P* Carutio ω: *correxit Schneiderus gramm. lat. v. I p. 270 coll. Plutarch. quaest. Rom. 54* nouam formam G litterae (s literae ω) praepositam *Pω* noue formam g litterae praepositam *B et Putschius* 17 ut *om. BP, add.* ω 18 vel *om. B, add. Pω* animi sonorum *B* animis animissorum *P* animi eorum ω 19 aeque retenta est *Pω* aeque quaerenda est *B* posita] possit a *P*

p. 2253. 54 P

significaret quaestorem, et quia cum illa u littera conspirat, quotiens consonantis loco ponitur, id est pro vau littera, ut quis et qualis. unde et Graeci coppa, quod pro hac ponebant, omiserunt, postquam usu quoque, quod auxilio eius litterae non indigebant, supervacuum visum est.

Sequitur ut demonstremus, quae littera aut praeponi possit aut subici. a igitur littera praeposita est u et e litteris, ae au, subiectiva vero u † verum u sequitur ut au et apud antiquos i littera pro ea scribebatur, | ut testantur μεταπλασμοί, in quibus est eius modi syllabarum diductio, ut 'pictai vestis' et 'aulai medio' pro pictae et aulae. sed magis in illis e novissima sonat, et propterea antiqui quoque Graecorum hanc syllabam per

7 i littera pro ea scribebatur *p. 24, 10*

1 significaret q quaestorem *B P ω* 2 pro vau littera] pro ua *ω* 3 coppa quod] copia quam *B P κάππα* quod *ω*, *ubi κόππα scribendum esse vidit Schneiderus gramm. lat. v. I p. 322* 4 quo auxilio eius literae non indigebant *ω* quod auxilii eius litterae non indigebat *P* quo auxilio eius litterae indigebat *B. fortasse* qui auxilio eius litterae non indigebat 5 quae littera] .q. littera *B* aut praeponi aut subiici possit *P* *De coniunctione vocalium quae in codicibus leguntur ita corrupta sunt, ut verba grammatici certa coniectura restitui nequeant. nam et quae de e vocali praecepta erant perierunt, et reliquarum vocalium ordo perturbatus est, neque quae de usu antiquorum grammaticus adnotaverat recte tradita sunt. quare paucis emendatis scripturam codicum retinui. ceterum aptus rerum ordo hoc fere modo restitui potest:* A igitur littera praepositiva est e et u litteris, ut ae au; subiectiva vero i et u, ut ia ua. et apud antiquos i littera sequitur, quoniam i pro e scribebatur, ut testantur μεταπλασμοί, in quibus est eius modi syllabarum diductio, ut 'pictai vestis' et 'aulai medio' pro pictae et aulae. sed magis in illis e novissima sonat, et propterea antiqui quoque Graecorum hanc syllabam per AE scripsisse traduntur. e littera praeiectiva est i et u litteris, ut ei eu, subiectiva vero omnibus vocalibus, ut ae ie oe ue. i littera cum omnibus vocalibus praeiciatur, nulli subicitur nisi u litterae, ut vidi vir, nisi secundum antiquos eius modi syllabae, loi et moi, per oi scribebantur, non per oe. o praeiectiva est e litterae, ut oe, et secundum antiquos in eadem syllaba scribebatur i. u littera omnibus vocalibus et praeiectiva et subiectiva consentit, ut va ve vi vo, in quibus syllabis non vocalis, sed consonantis vicem praestat: est enim posita pro digamma, quod quidam Graecorum etiam vau appellant: et rursus au eu iu ou. 6 a *ante* igitur *om. Pω, add. B et Putschius* u et e littere ae et au subiectiva uero uerum .v. sequi ut .u. au. ut aput antiquos uero i littera pro ae scribebatur *P* ua et e, literis e ut u subiectiua uero u: ut au. Apud antiquos uero i litera pro e scribebatur *ω*. *corruptam codicis B scripturam supra exhibui.* 8 ΜΕΤΑΠΛΑCΜΟΥ *B* metaaΠΛΑCΜΟΙ *P. in metaplasmis duos Vergilii versus qui sequuntur posuerunt Diomedes p. 440, 10 et p. 442, 11 et Verrio Flacco auctore usus Pompeius p. 297, 28: cf. Vel. Long. p. 2222 Priscian. l. I p. 37, 15* deductio *B Pω* 9 pictai] *Verg. Aen. VIIII 26* aulai medio *P* aulai in medio *B ω et Velius Longus: Verg. Aen. III 354* 10 propterea *Pω* praeterea *B* per ae scripsisse *B et Putschius*, per ea scripsisse *P* per *αι* scripsisse *ω*. *in* ae *diphthongo pro* a *scribendo Latinos Aeolum morem imitatos esse docet Priscianus l. c. p. 38, 4,* ponitur pro e longa, ut scaena pro *σκηνή*, et pro a, ut Aesculapius pro *Ἀσκληπιός*, in quo Aeolis sequimur: illi enim *νύμφαις* pro *νύμφας* et *φαῖσιν* pro *φασίν* dicunt, *ubi νυμφαες et φαεσιν pro νύμφαις et φαῖσιν in bonis codicibus legitur. de* oe *diphthongo idem tradit p. 40, 4* nec

p. 2254 P.

ae scripsisse traduntur. o praeiectiva est e litterae, ut oe, et secundum antiquos eadem syllaba i. u littera omnibus vocalibus et praeiectiva et subiecta consentit, ut va ve vi vo et rursus au eu iu ou, in quibus syllabis non vocalis sed consonantis vicem praestat. est enim posita pro digamma, quod quidam Graecorum etiam VAV appellant. i littera cum omnibus vocalibus praeiciatur, nulli subicitur nisi u litterae, ut vidi vir, nisi secundum antiquos eius modi syllabae loi et moi per oi scribebantur, non per oe [u littera cuicumque vocali praeici, sed tamquam consonans potest nec minus subici].

Ex consonantibus b praeicitur [in] litteris d l n r, ut bde ble bne bre, alii nulli. c praecedens in consortium syllabae assumit litteras l m n r t, ut cle cme cne cre cte, aliarum consortium respuit. d praeicitur l n r, ut dle dne dre, aliis minime. f praeiecta conspirat cum l n r, ut fle fne fre. g praeicitur l m n r, ut gle gme gne gre, et litterae digamma u sequente *vocali*, ut gue, *id est* g.Fe. h nulli consonantium praeicitur; vocalibus vero modo utroque consentit, *praeiecta*, ut heri hodie humus hilum hamus, item subiecta, ut ah eh ih oh uh: consonantibus tribus subicitur c p t, ut che phe the. k omnibus litteris quibus c et praeici et subiungi potest. l nulli consonantium praeicitur, sed subiectivam tantum modo habet potestatem; subiungitur autem f litterae, ut fla-

2 v littera *p. 12, 15*

mirum, cum pro ω quoque habemus o et pro i e in diphthongo accipimus. hoc tamen quoque ad imitationem Boeotorum solemus facere. *exempla αε diphthongi ex antiquis Boeotorum inscriptionibus adnotavit Ahrensius de dialect. Aeol. p. 198 et post hunc alii*

1 ut oe *Putschius*, ut d *BPω* 2 eadem syllaba i *Pω* eadem i *B et Putschius* 3 ve] uae *B* au eu iu ou ω au eu iu uo *P* eu au iu ouo *B* 4 consonantis vicem praestat] consonantia it prestat *B* consonanti Item prestai *P* consonans est u *lacuna post* u *relicta* ω 5 quidam Graecorum etiam vau appellant] *Varronis testimonium adscripserunt Priscianus l. I p. 15, 2,* unde a plerisque ei nomen hoc datur, quod apud Aeoles habuit olim F digamma, id est vau ab ipsius voce profectum teste Varrone et Didymo, qui id ei nomen esse ostendunt, *et Cornutus apud Cassiod. p. 2282*, hanc litteram Terentius Varro dum vult demonstrare ita perscribit, vau i littera] k hi littera *B* 6 praeiiciatur ω praeiacitur *B* praeiicitur *P* 7 loy et moy *B* scribebantur *P* scribantur *Bω* 8 praeiici ω pcipi *B* preicipi *P* 10 b *om. BP, add.* ω litteris d l n r bde blo bne bre (dre *P*) alii nulli *Pω* litteris d r l m. B. D. E. blo bne bre alii nulli *B* 11 c praecedens *in marg. add. B* in consortium sillabae assumptae (adsumptae *P*) l m n r t *BP* init consortium syllabae adsumptae, id est, m n r t ω 12 cne] kne *B* 13 ut dle] ut $\overline{\text{LE}}$ *B* dle (*omisso* ut) *Pω* 14 gme] gne *B* digamma (digammae *B*) insequente ut gue gte *BPω* 16 praeiecta *om. BPω* 17 item subiectat hat het hit hot hut *Pω* item subiecit hat haec hit hot hut *B* 18 ut che phe the omnibus *BPω* et *ante* praeici *om.* ω 19 subiectiuam ω subiectam *B* subiectum *P* 20 ut flatus *Pω* ut flauis *B*

p. 2254. 55 P.

tus, et p, ut placidus, et b, ut blandus, et g, ut glaucus, et t, ut tlo. m *uni* tantum consonanti praeiecta conspirat n, ut Mnestheus. n nulli consonantium praeiectiva est, sed subiectivam tantum habet potestatem. p praeicitur consonantibus l n r s t, *ut* ple pne pre pse pte. q neque subicitur cuiquam consonantium excepta s, ut squilla, neque praeponitur excepta u, ita tamen, si ab illa vocalis tertio loco fuerit, ut que quis. r nulli consonantium praeicitur, sed subiectivam habet potestatem. | s omnibus consonantibus praeicitur exceptis h et x, quibus nihil praeici potest. t praeicitur litteris l m n r, ut tle tme tne tre. et quatenus huic parti satisfactum est, hinc iam quaestiones quae in rationem scribendi cadunt secundum praepositae divisionis ordinem explicare temptabimus.

Primum igitur per adiectionem illa videntur esse vitiosa, quod Accius geminatis vocalibus scribi natura longas syllabas voluit, cum alioqui adiecto vel sublato apice longitudinis et brevitatis nota posset ostendi. nam singulares vocales et produci et corripi possunt. unde etiam Lucilius in nono saturarum de orthographia praecipiens ait

a primum est: hinc incipiam, et quae nomina ab hoc sunt:

deinde

† a primum longa brevis syllaba. nos tamen unum
hoc faciemus et uno eodemque ut dicimus pacto
scribemus pacem placide Ianum aridum acetum,
Ἄρες Ἄρες Graeci ut faciunt.

itemque quod Lucilius, ubi i exile est, per se iubet scribi, at ubi plenum est, praeponendum esse e credit his versibus,

---

4 Q neque subicitur *p. 15, 19. 27, 18*

---

1 ut glaucus *Pω* ut glocus *B* tlo] *fortasse* Tlepolemus: *cf. Terent. Maur. v. 866 Serg. de litt. p. 477, 12 Priscian. l. I p. 42, 16* 2 uni *om. BPω* mnester *BPω* n] m *B* nulli *ω* nullius *BP* 3 praeiectiua *Pω* praeiecta *B* subiectiuam *ω* subiectam *B* subiecta *P* 4 ut *om. BPω* q ne subicitur *B* 5 scilla *P* 6 excepta u ita tamen *B et Putschius,* excepta.v. auita tamen *P* excepta a u tamen *ω* ab illo *BPω* que] quae *BPω* 7 subiectiuam *Pω* subiectam *B* s *om. P, add. Bω* 8 et x] et ex *P* 9 quatenus] eatenus *ω* 11 ppositae *B* propositae *Pω* 12 ulla *corr.* illa *B* 13 longas *Pω* longa *B* 15 in nono satu.rarū *una littera, ut videtur, post* tu *deleta et* rū *ras. in lacuna sex fere litterarum B,* in uim satyrarum *P* in IX satyrarum *ω* 19 a primum longa et brevi' syllaba *Dousa Lucil. sat. rel. p. 43,* aa geminum longa: a breuis syllaba *coniecit Ribbeckius mus. Rhen. v. XXIX (a. 1874) p. 131.* primum *e superiore versu repetitum esse viderat L. Muellerus Lucil. sat. rel. p. 43* 20 eodemque *B* eodem quod *P* eodem *ω* diximus *Dousa* 22 Ἄρες Ἄρες *Dousa,* arpe.cape e *B* apec ape E *Pω* 23 itemque quod *B* item quod *Pω* 24 praeponendum esse E credit *Putschius,* praeponendum esse ei credit *Pω* praeponendum esse credit *B*

p. 2255. 56 P.

'mille hominum', 'duo meilia': item hisce utroque opus, 'meiles, meilitiam'. tenues i, 'pilam', qua ludimus: 'pilum', quo pisunt, tenues; si plura haec feceris, pila: quae iacimus, addes e, peila, ut plenius fiat.

quam inconstantiam Varro arguens in eundem errorem diversa via delabitur, dicens in plurali quidem numero debere litterae i *e* praeponi, in singulari vero minime, cum alioqui i non aliud in singulari quam *in plurali, neque aliud in media* quam in extrema syllaba sonet, ut in verbis manifestum est. dicimus enim 'mitto misi misimus', nisi aliam hic vult esse rationem [quod absurdum est], ut, cum verba quoque ex syllabis constent, ex diversa | regula corrigantur.

Similiter peccant et qui nux et trux et ferox in novissimam litteram *s* dirigunt, cum alioqui duplex sufficiat, quae in se et s habet. item qui reprehensus cum aspiratione scribunt, cum eam prima positio non habeat, et similiter vehemens, cum a vi mentis dicatur. quam quidam putant

7 in plurali quidem numero *p. 32, 21*

1 mille hominum duo milia $P\omega$ mille hominum. II. *B* meile hominum duo meilia *Dousa Lucil. sat. rel. p. 44 'ex restitutione Scaligeri'*, meille hominum duo meillia *Lachmannus Lucil. satur. p. 36. retinui* mille: *nam hoc voluisse videtur Lucilius*, mille *geminata* l *littera per* i, *contra* meilia meiles meilitiam *per* ei *scribenda esse* hisce] huce $BP\omega$ huic *Scaliger*, heice *L. Muellerus Lucil. sat. rel. p. 46* 2 meiles meilitiam *Scaliger*, mille militiam $B\omega$ mille miliciam *P* 3 tenues i pilam qua ludimu' *Scaliger*, tenues i (tenue si ω) pilam in qua lusimus $BP\omega$, tenuest i pilai qua ludimus *Muellerus* pilum quo ipso (ipse *B*) tenues si plura haec feceris pila $BP\omega$ pilum quo pinso tenues i: plura haec feceri' peila *Scaliger*, pilam, qua pisunt, tenues: si plura haec feceri' pila *Muellerus ex Velio Longo p. 2221* pilam qua pisunt per i 5 addes e peila, ut pleniu' fiat *Scaliger*, adē pella ut plenus fiat *B* adde se (addere ω) pella ut plenius fiat $P\omega$ 6 dilabitur *B* 7 litterae i praeponi $P\omega$ litterę praeponi *B*, i litterae e praeponi *Wilmannsius de Varr. libr. gramm. p. 175 ex coniectura Useneri* 8 cum alioqui non aliunde in singulari quam in extrema syllaba sonat ut *B* cum alioqui et in singulari non aliunde quam in extrema syllaba sonat ut $P\omega$ cum alioqui et non aliud in singulari quam in plurali extrema syllaba sonet et * ut *Wilmannsius* 10 mitto misi misimus *Wilmannsius*, mitto emisimus $BP\omega$ aliam *om.* $P\omega$, *add. B* 11 quod est absurdum $P\omega$, *seclusit Wilmannsius* ut cum] uitium *P* 12 constent $P\omega$ constant *B* ex diversa] et diuersa $BP\omega$, at diuersa *Wilmannsius* 13 nucs et trucs et ferocs ω 14 s *om.* $BP\omega$ alioqui duplex sufficiat $P\omega$ aliqui duple sufficia *B* in se c et s habet ω 15 reprehensus *Velius Longus p. 2234*, prehensus $BP\omega$ positio] persona $BP\omega$: *cf. Vel. Long. p. 2229* reprendit secundum primam positionem: prendo enim dicimus, non prehendo 16 ueemens *B* quam quidam putant adiiciendam, quoniam hoc non aliud putant esse quam altius vehi, cum hoc verbum sine dubitatione aspiretur *Schneiderus gramm. lat. v. I p. 188*, quam quidam putant adiciendam, quoniam id non aliud putant esse

p. 2256 P.

adiciendam † quoniam i non aliud putant esse quam alterius ferri cum hoc verbo sine dubitatione aspiretur. negat Varro etiam Gracco aspirandum, quoniam a gerendo sit cognominatus: matrem enim eius qui primus Graccus sit dictus duodecim mensibus utero eum gessisse. et pulcrum, quamvis in consuetudine aspiretur, nihilo minus tamen ratio exiliter et enuntiandum et scribendum esse persuadet, ne una omnino dictio adversus latini sermonis naturam media aspiretur. quamvis Santra a Graecis putet esse translatum, quasi polichrum.

In mensoribus litteram n, quamvis recuset ratio, quia metior sine illa dicatur, vindicat tamen consuetudo, quod vox plenius sonet. in coniugis tamen nominativo utramque partem ratio defendit. nam [et] sive detrahendum *n* novissimae parti putaverimus, auxilio erit, quod genetivo non coniungis sed coniugis dicimus; sive adiciendum, quod a verbo quod est iungo hoc nomen declinatum sit. sed melius tamen videtur sine n littera dicere et scribere. verum sine dubio peccant qui paulum et paululum per unum l scribunt, cum alioqui prima positio eius duplici hac littera enuntietur, ut pullum et pusillum.

---

quam altius mentem uehi, id est ferri, cum huic uerbo sine dubitatione adspiretur *Wilmannsius de Varr. libr. gramm. p. 183. malim* quamquam quidam putant adiciendam, quoniam non aliud putant esse quam altius evehens (*vel* ulterius vehens), cum huic verbo sine dubitatione adspiretur

1 addiciendam *P* quoniam .i. non *B* quoniam hii non *P* quoniam h non *ω* putent *ω* alterius ferri cum *B* alterius fieri cum *Pω* 2 greco ac *B* gracho *P* Grachus *ω* 3 eius] ēī *B* graccus *B* gracchus *P* Grachus *ω* 4 duodecim mensibus utero gessisset *B* duodecim menses uterum gessisse *Pω*, duodecim menses utero eum gessisse *Ritschelius quaest. Varron. p. 28 coll. Charis. p. 82, 8* quod mater eius duodecim mensibus utero eum gestaverit 4 et pulchrum *BPω*. pulchrum Varro adspirari debere negat, ne duabus consonantibus media intercedat adspiratio, quod minime rectum antiquis videbatur *Charisius p. 73, 17* 5 in consuetudinē *BPω* nihilhominus *B* nichilominus *P* ex hi (ex i *P*) littere tenuntiandum *BP* exiliter c enuntiandum *ω* exili littera c enuntiandum *Wilmannsius de Varr. libr. gramm. p. 184* 7 natura media *B* naturam mediam *Pω* naturam in media *Putschius* quamuis Santra *Putschius*, quamui santra *B* quamuis antea *Pω* 8 polichrum in messoribus tamen quamuis liti recuset ratio *B* polichrunim mensoribus tamen quamuis literae cuset ratio *P* πολύχρουν (in *add. Putschius*). Mensoribus tamen quamuis literae accuset (liti recuset *Putschius*) ratio *ω et Putschius* 9 metior *Schneiderus gramm. lat. I p. 457*, metiar *BPω* 10 tamen eam consuetudo *Pω* in coniugiis *B* 12 n *om. BPω* genetiuum non coniungis .... (s *ras. in lacuna quinque fere litterarum*) sed *B* genetiuo non coniungi sed *P* 13 sive adiciendum *om. P, add. Bω* 14 n littera] n. l. *B* 15 paulum et paululum *ω* paullum (*deleta priore* l) et paulinum *B* paullum et paullinum *P* 16 hac littera enuntietur *Bω* hee littere nuncietur *P* 17 ut pollum et pusillum *P* ut polum (*corr.* pollum *b*) et psillum *B* ut pollum et pisillum *ω* ut pollum et pollulum *Putschius*. pullum *ex Velio Longo p. 2238* rursus quia pullum per duo l scribimus, observaverunt quidam ut paullum repetito eodem elemento scriberent *recepi*. pollum *et* pollulum *defendit Schneiderus gramm. lat. v. I p. 412*

p. 2256. 57 P.

Interdum et p littera supervacuo adicitur, ut cum scribimus sumptus et demptus et emptus, cum alioqui ceteris declinationibus verborum non adsit. sumo enim et demo et emo *dicimus, et* detracta verbis *littera* supervacua quare participationibus adiciatur ratio non est. nam ruptum cum ea dici mirum non est, cum verba quoque non sine ea sint, ut rumpo et rupi et reliqua. similiter hiems carere p littera debet, quia in ceteris casibus nusquam p nec b propinqua eius respondet, sine | quarum altera nusquam in latinis ea nomina declinantur, quae in ψ graeca voce efferuntur, ut princeps et caelebs, quia principis et caelibis scribitur.

Non mediocriter peccant etiam qui formoso n litteram assumunt. non magis enim haec littera huic nomini necessaria est quam glorioso, quod a gloria venit: ita ut gloriosus a gloria, formosus a forma. nec minus falluntur qui Mezentium per duo z scribunt ignorantes duplicem litteram non debere geminari, quamquam quidam colligant duplicem non esse. causam item a multis scio per duo s scribi non attendentibus hanc litteram, ut etiam cognatam illius r, nisi praecedente vocali correpta non solere geminari, et praeterea, quotiens productam vocalem [u] sequatur, in hac solere desinere syllabae sonum, ut in plausu et lusu. ita cum in hac utique littera eius modi syllabarum finiri sonus debeat, numquam autem a gemina ulla syllaba incipiat, apparet causam geminatum s non recipere, quoniam neque in fine praecedentis syllabae alterum potest poni neque a gemino

6 hiems *p. 27, 11* 9 princeps *p. 14, 7*

1 et p litera *Putschius*, et p l *B* et p et l *P* et p et b *ω* sumptus et demptus emptus, *sed* e *in v.* emptus *ras. P*, sumptus demptus comptus *B* sumptus et demptus comptus *ω* 2 caeteris *ω* ceterum *B P* 3 dicimus et *om. B P ω* detracta uerbis (uerb' *B*) superuacua *B P* detracta p ut superuacua *ω* 4 addiciatur *P* nam ruptum enim cum ea *P* nam ruptum m cum ea *ω* 5 non mirum est *P ω* ut rumpo] et rumpo *B P ω* 6 hiemps *B. eandem sententiam Caesellio tribuit Papirianus apud Cassiod. p. 2292* carere *ω* parere *B P* p litteram *B* quia in casibus *ω* quia in uersibus *B P*, *sed* si *ras. B. fortasse* quia in omnibus casibus: *cf. Cassiod. l. c.* 7 respondit *P* 8 *fortasse* a Latinis in y grecam uocem *B* in graecam uocem *P ω* 9 celebs *P* celeps *B* coelebs *ω* celibis *B P* coelibis *ω* 10 assumant *P ω* 12 *fortasse* itaque ut gloriosus a gloria, sic formosus a forma et formosus *ω* 13 Mettentium non per duo t scribunt *P* 14 duplicem esse *B* (non *superscr. b*) 15 a *om. B P ω* per duo ss scribi ut non attendentibus *ω* per duo u scribi non attendentibus *P* per duo ii scribi ut non adtendentibus *B* 16 nisi correpta uocali praecedentibus (praecedente *ω*) non *P ω* 17 praeterea] propterea *ω* uocalem u sequatur *B ω* uocalem u sequitur *P. scribi poterat* u vel au. *sed rectius delebitur* u, *ut hanc quoque regulam generaliter extulerit grammaticus. productam autem vocalem dixit et simplicem et diphthongum: cf. Vel. Long. p. 2238* in hac] in id *B P ω* 18 sonum] so | sono (so *in fine versus*) *B* ut in plausu et lusu et plausu *ω P* ita enī in hac utique (utique *ras. b*) littera *B* ita cum hac p utique littera *P ω* aparet *B* (p *superscr. b*) 21 praecedentibus syllabae *P*

p. 2257. 58 P.

sequens incipere. sed illud secuti videntur, quod cavissa dicta sit a cavillationibus vel a cavendo, deinde per *συγκοπήν* caussa. ita et in hoc propter *συγκοπήν* geminandum s putaverunt, ut originatio appareret.

Deinde per detractionem hoc modo scribendi ratio corrupta est, quibusdam uno i scribentibus genetivum eorum nominum quae ius nominativo singulari finiuntur, ut Antonius Antoni, Tremelius Tremeli, exigente regula ut in horum genetivis i littera geminetur, quoniam genetivus singularis non debet minorem numerum habere syllabarum quam nominativus, quin immo interdum etiam maior fit. propter quam causam ego etiam vocativos horum per duo i, non, ut consuetudo usurpavit, per unum putem esse scribendos, quia non debeat aeque vocativus minorem numerum syllabarum habere quam nominativus. ita o Antonii et o Aemilii in singulari vocativo et dicendum | et scribendum esse contenderim. item cum exul et expectatus sine s littera scribuntur, cum alioqui adiecta ea debeant scribi, quoniam similiter solum spectatusque dicatur et adiecta praepositione salvum esse illis initium debeat.

Detrahitur a quibusdam eis nominibus quae ab y littera incipiunt h contendentibus neque litteram eam esse et posse vel non adiecta illa aspirationem in y littera secundum haec nomina intellegi, quoniam

14 exul *p. 28, 15*

1 illud *om. B, add. Pω* quod causa dicta sit *Bω* quod causa adiecta sit *P* 2 per CYNKOTTHN *B* causa *BPω* ita et initiam CYNKOTTHN geminandum putauerunt *B* ita et initia CYNKTTHN geminandum s putauerunt *P* ita et initia *συνκοπὴν* geminandum ss putauerunt *ω*, ita et in id iam *συγκοπὴν* geminandam putauerunt *Putschius*, ita enim propter *συγκοπὴν* geminandam s putaverunt *Schneiderus gramm. lat. v. I p. 432* | 4 *fortasse* a quibusdam 5 ius nominatiuo *P* ius naminatiuo *B* ius genitiuo *ω* 6 Antoni] Anto *B* 7 genetivis] genitiuus *B* 8 debet *B* (a *superscr. b*), debeat *Pω* numerum habere sillabarum quam *B* (habere *superscr. b*), numerum syllabarum habere quam *Pω* 9 qui immo *B* quiniimo *P* maior fit *Putschius et ut videtur B*, maior sit *Pω* 10 per duo ii *BPω* putem esse scribendum *ω* putemus esse scribendo *P* putemus esse scribendum *B. eandem doctrinam Varroni tribuit Charisius p. 78, 4 de genetivo duplici i finito praecipiens*, idque Varro tradens adicit vocativum quoque singularem talium nominum per duplex i scribi debere, sed propter differentiam casuum corrumpi 12 habere *om. B, superscr. b* et o milii *B* et o Aemilii *Pω* o Aemilii *Putschius. an* et o Tremelii? *Aemilii nomen, quo usus est Beda de metr. p. 2373, apud Charisium l. c. restituit Dousa* 13 et scribendum] ē scribendum *B* 14 sine .s. littera *B* scribantur *P* 15 spectatusque *Pω* spectamusque *B* 17 a quibusdam] a quisdam *P*: *cf. Cornut Cassiod. p. 2286 Vel. Long. p. 2238.* h *litteram esse negaverat Varro teste Prisciano l. I p. 13, 8 et explan. in Don. p. 520, 18 sqq.* eis *P* eius, *sed deleta* u *littera B, om. ω* y] i *P* 19 aspiratione *BPω. fortasse* aspirationem y litterae

p. 2258 P.

nusquam y littera praecedens exiliter enuntietur, ut hypnos hymnos hyacinthos: ita satis per se positam aspirationem sui declarare, nisi opicus legat. quibus primum illud respondemus, H et esse litteram et apud Graecos quoque fuisse, quod significant Attici, qui principibus litteris, a quibus eorum nomina incipiunt, numeros notantes hac quoque in eadem significatione utuntur. nam quotiens unum notant, *ἰῶτα* litteram ponunt, quoniam apud illos pro *μία* et *ἴα* dicitur, ΔΥΟ Δ, ΤΡΙΑ Τ: sic et ΗΕΚΑΤΟΝ, id est centum, Η littera notant. deinde quod in ordine litterarum nulla nota sibi locum vindicet, cum h octavo loco posita sit. sequitur quod more reliquarum litterarum h quoque mutato ordine alias atque alias efficiat potestates, quod notae non valent. et sicuti as et sa aliam vocem et aliam efficiunt potestatem et ad et da, ita et ha et ah. praeterea quod litteris principibus dictionum singula nomina aut verba conprehendimus, ut cum scribimus RP et rem publicam *significamus*, ita et H per se, cum hac lege et hac die significamus et horam tertiam heredesve. extremo quod proprium est litterarum [quod] propinquitate sociari et invicem succedere, ut cum Fusios Furios dicimus et seddam sellam: ita cum h eiusdem sit facultatis, nimirum haec quoque littera est, quod cum f invicem [ita] mutatur, ut quam nos fabam dicimus antiqui habam dixerunt et quod *nos* hordeum dicimus

16 Fusios, seddam *p. 13, 13* 19 fabam *p. 11, 4. 13, 8*

1 nusquam y litera praecedens exiliter enuntietur *ω* nusquam littera praecedens ex i littera enuncietur *B* nusquam i littera praecedens ex ii littera nuntietur *P* hyacinthos *P* hiacinctos *B* hyacinthus *ω* 2 posita aspirationem sui declararet *BPω* 4 principes litterarum a quibus earum nomina *BPω*. *cf. Priscian. de fig. num. p. 406, 7* una per I scribitur antiquo more Atticorum, qui solebant principalem nominis numeri litteram ponere et significare numerum 5 numeros *B* numeris *Pω* utantur *BPω* 6 notant Ψ μο & a litteram ponunt quoniam apud illos ma (*corr.* mia) . o . . . | et (et *om. B, in initio versus add. b, sed deleto, ut videtur, in fine praecedentis versus* et) a. dicitur. dyo *ΔΔ*. tria *T*. sic et *H*. ekaton id est centum h litteram notant *B* notant Mo et a litteram ponunt quoniam apud illos moeta dicitur *δνο δ* tria *Γ* sic et H ekaton id est centum h littera notant *P* notant *μῖ* et *α* literam ponunt: quoniam apud illus *μῖ* et *α* dicitur, *δύο δ* tria t, sic et *ἑκατὸν*, id est, centum h litera notant *ω*: *cf. Priscian. l. c.* 8 nota locum sibi uindicet *ω* 9 h *post* cum *om. B, add. Pω* sequitur morem reliquarum literarum, quae mutato ordine alias atque alias efficiant potestates *Putschius* 10 litterarum quae mutato *BP* litterarum * quae mutato *et in marg.* 'deerat verbum' *ω* efficiant *BPω* 11 et sicuti as et sa aliam uocem *Pω* et secuti as et ra aliam autem uocem *B* efficiant *Bω* efficiat *P* 12 ita et ha et ah *P* ita et ha ah *B* ita ha et ah *ω* litteris] liti *P* 13 et remp. ita et h per se cum hac lege *Pω* et rem po. ita et h secd'm hac lege *B* 16 ut cum] Et cum *B* fuscos furios *BPω* Fuscos Furvos *Putschius* 18 haec quoque litera *ω* haec quoque int littera *B* haec quodque littera *P* cum h inuicem ita mutatur ut quam nos *P* cum h in inuicem (in *superscr. b*) ita mutatur ut cum nos *B*, cum h inuicem ita mutatur f ut quam nos *et deinde* dixerint — nominaverint *ω* 19 quod hordeum dicimus *B* quod hordeum appellamus *Pω*

p. 2258. 59 P.

illi fordeum nominaverunt. apparet itaque adiciendam esse nec sine scripto intellegendam, quotiens in latinis nominibus vis illius | exegerit.

Quaesitum est, extrinsecus et intrinsecus utrum *cum n* littera an sine ea scribendum esset. et quidam sine illa putaverunt, quoniam extra diceretur et a in compositione in i interdum mutaretur, ut facere efficere: ita quod est compositum ex adverbiis extra et secus, *extrisecus*. quidam cum *n*, quoniam extraneus diceretur, intrisecus vero sine *n*, ne bis posita eadem littera duriorem sonum faceret.

Sequitur mutatio, in qua multa quaeruntur. et primum quidem illud, de quo diximus, utrum per ai an per ae genetivo et dativo singulari et nominativo et vocativo plurali eius modi nomina scribenda sint, Senecae et Catilinae et Perpennae, quorum quoniam iam reddita est ratio, ad reliqua veniamus. in vocalibus ergo quaeritur, maximus an maxumus, id est per u an per i, debeat scribi: item optimus et optumus et artibus et artubus et manibus et manubus. et qui haec nomina scribenda per u litteram putant, illam rationem secuntur, quoniam nominativo et prima positione [quorundam] per eandem litteram artus et manus et magnus et bonus dicantur, ignorantes cognationem inter se litterarum, de qua praediximus. nam et castus castis facit et Iulianus Iulianis et restitutus restitutis [u in i transit] et fluctus fluctibus et anus anibus. adde quod maximus corruptum sit ex magnissimo. nam secundum analogiam magnus superlativo magnissimus facit: inde corrupte maximus figuratum. item

10 per ai an per ae *p. 16, 7*

1 addiciendam *P* 2 exegerit *Pω* exigerit *B*. *an* exigitur? 3 Quaesitum *Pbω*, Quęsitum *una littera deleta B* utrum littera *B* utrum licet *P* utrum h litera *ω* utrum A litera *Putschius* 5 et *post* diceretur *om. P, add. Bω* efficere] et dicere *B* et deficere *Pω* 6 quod est positum ex aduerbio extra et secus quidam (quidem *P*) cum quoniam *BP* quod est positum ex aduerbio extra et secus, eo quidem quoniam *ω* 7 intrinsecus uero sine eadem littera (eadem licet *P*) ne bis posita duriorem *BPω* 9 illud] illum *P* 10 de quo diximus] *p. 16, 7* 11 senece et catiline et perpenne *B* senecae et catilinae et perpernae *P* 12 iam *om. B, add. Pbω* 13 ueniamus *Bω* ueniemus *P* maximus an maximus *B*. *Varronem de ea scriptura quaesivisse tradit Cornutus apud Cassiod. p. 2284* 14 optimus an optumus et artibus an artubus et manubus et manibus *ω* artibus et artubus *Pb* artibus et arcubus *B* 15 manibus] manibus *B* scribendo per u litteram *B* scribenda per u licet *P* 17 quorumdā *B* corundam *ω*. *fortasse* eorum nominum artus et manus et magnus et bonus *Putschius*, artus et magnus et malus et bonus *BPω* 18 de qua praediximus] *p. 13, 6* 19 restitutus] restitus *B* 20 et fluctus] ut fluctus *B* et anus et anibus *P* adiice quod maximus *ω* adice quod maxumus *P* adite maximus *B* 21 corrumptum, *sed deleta priore* m *littera B* ex] et *B* analogi . an *P* 22 superlatiue magnissimus *B* superlatiue magnissimum *P* superlatiuum magnissimum *ω* correpte maximum *BPω*

p. 2259. 60 P.

optimus ab optione dicitur, quare optimus. artibus autem et artubus quidam variaverunt, et per i quidem dativo et ablativo plurali scribi putaverunt, quotiens ab arte dicerent, ut sit ars artis artibus, artubus autem per u, quotiens ab eo quod essent artus. unde apud Lucretium legunt

hinc nova proles
artubus infirmis teneras lasciva per herbas
l. l. n. m. p. n.

quodsi distinctionis causa ratio corrumpitur, in eo quod est 'caveas' quare non aut accentum aut litteram mutamus, cum et verbum et nomen significet, et in hoc 'tectis', | cum et nomen et participium sit, et in similibus? ergo vox scribenda, quo modo et sonat. nemo autem umquam tam insulse per u artubus dixerit.

Y litteram supervacuam latino sermoni putaverunt, quoniam pro illa u cederet. sed cum quaedam in nostrum sermonem graeca nomina admissa sint, in quibus evidenter sonus huius litterae exprimitur, ut hyperbaton et hymnus et hyacinthus et similia, in eisdem hac littera necessario utimur.

Quaesitum est et de mutatione novissimae litterae praepositionum, quotiens in compositionem venirent, quam quidam imperite semper custodiunt [ut] adripit dicentes et conripit et conludit. quotiens ergo a liquida littera sequens coeperit verbum cui [liquidae] praepositae fuerint (liquidae autem

---

1 optimus] optimum *utroque loco* $BP\omega$ 2 dat. et ablat. plr. B 3 discerent, *sed deleta* s *littera* B, descenderent P descenderet ω 4 per *ante* u *om.* $P\omega$, *add.* B quod essent artus $BP\omega$ *eodemque modo Curtius Valerianus apud Cassiod. p. 2289, quamquam rectius erat* quod esset artus 5 hinc] *Lucret. I 159* proles] plores P 6 herbas t. l. n. m. p. n. P herbas I. L. M. N. P. B herbas ω 8 corrumpitur caueas quodquę quare ut non accentu aut littera i mutamus B corrumpitur caueas quodq; quare un non adcentu aut litteram t mutamus P corrumpitur caueas quoque quare non accentu aut litera t (litera i *Putschius*) mutamus ω *et Putschius* 9 significetur et in hoc *Putschius*, signi̇ficet ut in hoc *repetita in reliquis scriptura principis editionis Gifanius conlect. in Lucret. v.* artibus 10 et nomen et participium ω et nomen participium BP 11 nemo autem umquam ω nemo autem numquam P nemo y. numquam B tam insulse $P\omega$ tamen insulse B *et Putschius* 13 I litteram P quoniam pro illa u cederet $P\omega$ que (*corr.* qua) p antea u cederet B (*deleta priore loco nota quae est* pro *et superscripta posteriore loco eadem nota b*). *fortasse* quoniam pro ea u succederet 15 sint $P\omega$ sunt B ut] uti *ut videtur* B, *sed deleta ultima littera* hyperbaton et hymnis et hyacinctus B yperbaton et ymnus et yacinthus P 16 necessario utimur $P\omega$ tangimur necessario B 17 et demutationem P 18 imperite sicut per custodiunt $BP\omega$ 19 ut abripit $P\omega$ ut abripiat B 20 uerbum quo (i *superscr. b*) liquide praepositae fuerint B uerbum quo .i. liquide praeposite fuerint P uertitur in eam cui liquidae (liquida *Putschius*) praeposita fuerit ω *et Putschius. an* uerbum, quae praepositae fuerint praepositiones? autem *om. B, add. Pω. et fortasse haec,* liquidae sunt quattuor l m n r, *non minus quam quod seclusi,* liquidae, *ex margine illata sunt*

p. 2260 P.

sunt quattuor, l m n r), amissa novissima sui parte sequentis verbi primam litteram geminant, ut rapio arripio et corripio et surripio. item accerso, quamvis alii arcesso dicant non sine ratione, quod etiam in r in eius modi compositionibus d littera transit, qua ad praepositio finitur, ut arripio. sed quidam differentiam esse voluerunt, ut arcesso quidem ab eo verbo esset, quod est arceo, accerso vero ab eo quod est accio. sed nobis, utcumque scribendum, ad eandem significationem videntur pertinere. similiter lego, alligo colligo pelligo, ut omnes antiqui dixerunt: unde et apud Vergilium legendum ‘pelligerent oculis,’ non ‘perlegerent.’ item muto, commuto per duo m et immuto et imminet [et impius]. in his autem servat praepositio litteram suam, [ut] innumerabilis et innupta et innocens, quoniam sequentia verba ab eadem littera incipiunt. in semivocalibus quoque geminant praepositiones primam sequentis verbi litteram, ut effatus, non exfatus nec ecfatus, ut quidam putaverunt, *et* effervens: item in mutis, *ut* attulit per t et attigit et attinuit. in contulit tamen non mutat nec

14 item in mutis *p. 13, 14*

1 amissa] missa $BP\omega$ 2 geminandam ut rapio $BP\omega$ corripio et surripio ω corripio et subripio B corripio surripio P 3 quod etiam in .er. (etiã m r P etiam r ω) in eiusmodi compositionibus in de (in d $P\omega$) retransit quod et prepositio finitur $BP\omega$: *cf. Vel. Long. p. 2232* d enim non minus in r litteram transit quam in c, cum dico et accedo et accommodo, quam apud antiquos in arvorso, in arvorsario 4 ut in arripio $P\omega$ 5 sed quidam $P\omega$ sed qui . . *duabus litteris deletis* B ut accesso' *corr.* ut arcesso B 6 esset] esse B arceo $Pb\omega$ arcio B accerso uero ab eo quod est accio ω accerso uero quod est cio B accerso uero ab eo quod est pigo P. accio *tuentur Velius Longus l. c.* et in eo quod est arcesso et accerso putaverunt quidam differentiam esse, ut accerso sit voco, tractum ab acciendo, arcesso vero summoveo, ab arcendo tractum, *et Priscianus l. I p. 35, 5* unde ostenditur recte arcesso dici ab arcio verbo, quod nunc accio dicimus, quod est ex ad et cio compositum 7 similiter ligo alligo $B\omega$ similiter ligo adligo P. alligo *a legendo dictum tuetur Velius Longus p. 2225, ubi* alligere, *non* allegere *scriptum est in codice. orthographi Cassiodori p. 2285, 2293, 2318, qui* alligo *in exemplo ponunt, utrum id ab alligendo an ab alligando esse voluerint non constat* 8 pelligo BP pellego ω. pellego pro perlego *Priscianus l. II p. 50, 6* dixerunt non perlegerem (perlegere ωP) unde et (unde p et, *sed deleto* p B) apud uergilium legendum pelligerent (pellicerent ω pellegerent *Putschius*) oculis item $BP\omega$. *transposui verba in codicibus corrupta et alieno loco posita,* non perlegerent. *quamquam dubitari potest an interpolatori potius quam veteri grammatico tribuenda sint* 9 pelligerent] *Verg. Aen. VI 34* muto commuto $B\omega$ mitto committo P 10 immuto et imminet et impius in his ω inmuto (m *superscr. b*) imminet in his B immitto et imminet et impius in hiis P 11 ut inmutabilis et inuita et innocens B ut innuba et inuita et innocens ωP 12 in] Et BP Ex ω 13 praepositiones ω praepositionis P praepositionibus B verbi] uerbis P ut effatus non exfatus ω ut effatus non ut exfatus BP 14 nec ecffatus P et *ante* effervens *om.* $BP\omega$ item in mutis B item mutis ω item mittis P 15 ut *om.* $BP\omega$ attulit per t et attulit et attigit et attinuit B non mutat ω *et duabus litteris ante* mutat *deletis* B, non mittat P

p. 2260. 61 P.

in convivit nec in consumit, et sicubi longa sequatur aut natura aut positione, nisi media consonans liquida fuerit. |

Quaesitum est, hiems utrum per ps an per ms deberet scribi, cum alioqui dubium non sit quin per ms scribenda sit, quoniam genetivo hiemis facit et quoniam per p et s ea scribuntur, quae apud Graecos *in* Ψ desinunt. hanc autem non in Ψ desinere manifestum est ex eo, quod quae illa littera terminantur aut in *ποϛ*, ut *Πέλοψ Πέλοποϛ*, aut in *βοϛ* desinunt, ut *φλέψ φλεβόϛ*. hiems autem neutram harum syllabarum genetivo recipit. item non constat, obscurum utrum per ob an per op debeat scribi, nec minus observo obsido, cum in illis b littera evidenter sonum suum vindicet. non carent quaestione etiam plebs et urbs et Pelops, quae Varro ita distinguit, ut per b et s ea nominativo casu putet esse scribenda, quae eandem litteram genetivo *singulari* reddant, ut plebs plebis, urbs urbis, ea vero per p et s, quae similiter genetivo eiusdem [modi] numeri in pis excurrant, ut Pelops Pelopis. sed nobis utrumque per ps videtur esse scribendum, quoniam ex his Ψ littera constet, quam genetivo diximus aut in bis aut in pis exire.

Quis quidam per cuis scribunt, quoniam supervacuam esse q litteram putant. sed nos cum illa u litteram, si quando tertia ab ea vocalis ponitur,

---

3 hiems *p. 21, 6* 11 plebs *p. 14, 7. 21, 7* 18 quis *p. 15, 19. 18, 4*

---

1 convivit] conbibit *BPω. de* con *praepositione diversa praeceperunt Caesellius apud Cassiod. p. 2314 et Marius Victorinus p. 18, 18. Scaurus autem in hoc quoque verbo productae syllabae exemplum posuisse videtur* 3 hiempns utrum per pis (*corr.* per ps) *B* hyems utrum per ps *ω* utrum hiems per ps *P*: *cf. Papirian. apud Cassiod. p. 2292* 4 aliqui *B* quin per m scribenda *Pω* cum per ms scribenda *B* 5 per *post* quoniam *om. B, add. Pω* scribantur *BPω* apud grecos Ψ desinunt *P* apud grecos Υ desinunt *B* apud Graecos Ψ desinunt *ω* 6 in Ψ desinere *Pω* in Υ desinere *B* 7 terminantur *Pω* terminentur *B* aut in *ποϛ*, ut *πέλοψ πέλοποϛ*, aut in *βοϛ* desinunt, ut *φλὲψ φλεβόϛ*: hyems autem *ω* aut in ΠΟ ut ΠΗΛΟΠΤΥΠΗΛΟΠΟϹ aut in hoc desinat ut ΦΛΗΥ ΦΛΗΒΟϹ hiemps (s *ras.*) autem *B* aut in *πο* sicut *πελοψ πελοποϛ* aut in hoc desinat ut *φλεψ φλεβοϛ* hyems autem *P* 8 neutrum *B* genetivo *om. B, add. Pω* recipit *B* recipiat *Pω* 9 obscurum utrum per ob an per op *ω* obscurum ob an per op *B* obscurum utrum per ob aut per op *P* 10 obsideo *ω* uindicet non caret *Pω* uindicet et non paret *B* 11 et Pelops *ω* et pelobs *P* e pelobs *B* uarro .n. addistinguit *P*: *cf. Papirian. apud Cassiod. p. 2291* 12 scribenda quae *B* scribe nouamque quae *P* scribenda ea quae *ω* 13 singulari *om. BPω* 14 per p et s *Pω* per ps *B* modi *om. ω* in pis *Pω* in ps *B* 15 excurrant *Wilmannsius de Varr. libr. gramm. p. 117,* excurrunt *BPω* Pelops] pelobs *B* 16 Ψ] Υ *B* quam genitiuo *Pbω* cum genitiuo *B* aut in bis aut in pis *Pω* aut in his aut a pis *B* 18 per cuis *Pω* per cuius *B* q litteram *om. B, add. Pbω* 19 putant *B* putent *Pω* sed nulla cum (*corr.* sed ñ cū ulla u *b*) littera .z. si quando *B* sed non cum ulla u litteram .t. s .i quando *P* sed nos cum illa u literam et s quando *ω* tertia ab ea uocalis *ω* tertia ab ea uocali *B* tertia ab eo uocalis *P*

p. 2261. 62 P.

consentire iam demonstravimus. c autem in dativo ponimus, ut sit differentia cui et qui, id est dativi [et vocativi] singularis et nominativi et vocativi pluralis. quamquam secundum analogiam omnes partes orationis, quae per casus declinantur, eandem litteram in prima parte *per* omnes casus servent, quam nominativo habuerint.

Cum quidam per cum, non nulli per quom; quidam etiam esse differentiam putant, quod praepositio quidem per c, *cum* illo, cum Claudio, cum Camillo, adverbium autem per q debeat scribi, ut quom legissem, quom fecissem, quoniam antiqui pro hoc adverbio cume dicebant, ut Numa in Saliari carmine

Mkr. p. 337

† cuine ponas Leucesiae praetexere monti
quot ibet etinei de is cum tonarem.

Per conexionem illa adnotanda | sunt, [ut] negotium, cuius primae syllabae g debet adiungi, non sequenti, quod dictum est quasi nec otium; item nescire, quod sit ne scire, et exsul, ita ut s sequenti syllabae adiungatur, quia significetur extra solum patriae missus.

Haec sunt quae urgenti tempore complecti tibi in praesentia potui.

---

6 cum *p. 29, 3* 15 nescire *p. 12, 1* exsul *p. 22, 14*

---

1 demonstravimus] *p. 18, 6* in datiuo ponemus $P\omega$ indicatiuo ponemus B 2 cui et quidē datiuus et uocatiuus singularis sed nominatiui pluralis B cui et quid est datiui et uocatiuus singularis set nominatiui et uocatiui pluralis P cui et qui id est datiui et uocatiui singularis sed et nominatiui et uocatiui pluralis ω 3 analoigam B, *corr.* analogiam b omnes *priore loco om. B, add.* $P\omega$ 4 per *posteriore loco om.* $BP\omega$ 5 in nominatiuo ω 6 per eum quidem, nonnulli per quom B per cum nonnulli per quum $P\omega$ 7 praepositio per c B cum illo] illo BP illo modo ω 8 autem] aut B 9 quo fecissem BP cume *Putschius,* cuine $BP\omega$. *vetus adverbii forma* cume *non poterat ad differentiam scripturae* cum *praepositionis et* quom *adverbii defendendam afferri, sed ante* quoniam *quaedam videntur omissa esse, quibus adverbium non minus quam praepositionem per* c *scribendum esse grammaticus praeceperat* 11 *in versibus carminis Saliaris dedi scripturam codicis B cum* $P\omega$ *consentientem praeter haec,* etinei de is] eunei de his P eunci de his ω. *sed in P* Leucesiae — eunei *recentiore manu scripta sunt. duos versus Saturnios ita restituendos coniecit Bergkius ind. lect. Marburg. hib. a. 1847 p. XII,* Cúme tonás, Leucésie, práe tét tremónti, Quóm tibeí cúnei décstumúm tonáront 13 illam adnotanda sunt $P\omega$ illam achiotandā sunt B primae syllabae g debeat $P\omega$ primae sillaba o debeat B 14 non sequenti $P\omega$ consequenti B quasi] quia $BP\omega$ nec otium ω negotium BP 15 ne scire] ne et scire $P\omega$ 16 quia significetur *Putschius,* qua significetur $P\omega$ quam significetur B Haec sunt — 29, 2 regulam vides *cum iis quae infra scripta sunt,* 33, 11 brevitatem huius libelli — per se censeri poterat *coniunxit Usenerus mus. rhen. v. XXIV p. 94 sqq. ea quae interposita sunt,* Per c cum adverbium temporis — pronuntientur, *ad Varronis libros de sermone latino idem revocavit. horum maximam partem in Varronis fragmentis posuit Wilmannsius de Varr. libr. gramm. p. 214 sqq.* potui se (*corr.* si) quid B potuit he si quid (*sed* he si *alia manu add.*) P, potui Theseu quod ω potui, Theseu, si quid *Putschius*

p. 2262 P.

siquid exemplis defecerit vel quaestionibus, subiungetur. nam quod ad rem maxime pertinet, regulam vides.

Per c, cum adverbium erit temporis, ut 'cum venerit loquemur', 'cum voles ibimus', 'cum petieris feres'. alii sic: quotiens u sequitur, q ponendum, ut per qu *et* o litteram *scribamus* quom et quoius quoi; at quotiens ceterae vocales, id est e o *i*, c ponendum, ut cecidit, Cornelius, citatus.

Varro adverbia localia, quae alii praeverbia vocant, quattuor esse dicit, ex in ad ab. ex locum significat unde egredimur, ut ex area; in locum in quem inimus, ut in aream; ad locum ad quem adimus, ut ad parietem; ab locum a quo discedimus, ut ab pariete. horum duorum adverbiorum, ex et ab, posteriores litterae solent demi, alias recte, alias perperam. quando ergo ex, quando e dici oporteat, ex consequentibus vocabulis animadvertitur. nam si id quod sequitur litteram habet primam semivocalem aut mutam, e dictum levius videbitur, ut e Gallia et e Tuscis. quotiens vero vocales sequuntur in eo quod sequitur, a e o simplicem et eandem habent rationem, quod ex praeponitur, ut in his, ex arce, ex Eryco, ex

---

3 per c *p. 28, 6* 8 adverbia localia *p. 34, 5*

---

1 subiungetur ω subiungentur *B P* 3 per c cum *P*ω per o cum *B*. per o 'cum' adverbium erit temporis, ut quom uenerit loquemur, quom uoles ibimus. quom petieris feres *Usenerus* 4 cum petieris *B* cum patieris *P*ω alii] alibi *Usenerus* 5 ut per quo litteram mequom quoitus quolm̄ At quotiens ceterę uocales id'eoc ponendum *B* ut per litteram mequom tequom quottus quolmē at quotiens ceterae uocales id est eo c ponendum *P* ut per (quo *add. Putschius*) literam mequom, tequom, quotus, quoties, aliquoties: in caeteris uocalibus, id est, e o c ponendum ω *et Putschius. exempla de* q *littera adscripta incerta sunt. praeterea exempla* a *vocalis, ante quam* k *scribi grammatici voluerunt, omissa sunt.* ut per quo litteras mequom quoi Tusquom dicimus: at quotiens ceterae uocales [id est e o] c ponendum *Usenerus* 6 id est a e i o — ut * cecidit *lacuna qua* a *vocalis exemplum excidisset indicata Wilmannsius. rectius Usenerus* id est e o *seclusit, quae addita esse videntur, postquam ea quae de* a *vocali antea scripta erant omissa sunt* Cornelius *P*ω cornel *B* 8 alii *P*ω alii . *una littera deleta B* (alibi *fuisse visum est Hageno et Usenero*). alibi praeuerbia uocat *Usenerus.* praeverbia *dixit Varro de l. l. VI 38 et post hunc alii, quos Scaurus videtur secutus esse: cf. Gell. VI 7 Charis. p. 194, 14* quatuor esse ω IIII esse *B* nil esse *P* 9 ad ab *B*ω ab ad *P* ut ex area *B* unde ex area ω *P* 10 in quem inimus *Usenerus*, in quem ibimus *B* in quem imus *P* quem inimus ω ut ab pariete *Pb*ω ut a pariete *B* 11 duorū . . *duabus litteris deletis B* 13 quando ergo ex quando edici oportet *B* quamdo ergo ex quando edicti oportet *P* quando ergo et quando non edici oporteat ω ex consequentibus uocabulis ω *P* ex consonantibus uocalibus *B* 15 et e gallia (li *ras.*) et e tuscis *B* ut e gallia et et .v. scis *P* ut e Gallia e Thuscia ω ut e Gallia e locis *codex Parisinus infra p. 34, 9* 16 uero *bis scriptum, sed altero loco deletum est in B* 17 ex erico *P* ex serico *B* et ex Eryco ω

p. 2262. 63 P.

Olympo: aliter enim fiunt hiulca, ut e arce, e Eryco, e Olympo. si vero in vocabulo quod sequitur princeps littera vel u vel i fuerit, duas habet rationes. nam si aliqua vocalis proxima coniuncta est in syllaba eadem, tunc sicut, cum est semivocalis aut muta, observari dixi oportere, ita in his debet fieri, ut est e Vaticano, e Iudaea. sin vocabulum duas vocales proximas non habuerit coniunctas, quarum sit littera princeps u aut i, proinde atque a e o sit, observandum, quod potius dici oportet ex Irpinis quam e Irpinis, ex Vmbria quam | e Vmbria. similiter in h littera observari debet, ut in a e o litteris, ne dicamus e Hymetto, sed ex Hymetto. similiter et in ab *a* quibusdam diligentioribus levitatis causa solet demi b, cum praepositum *est* vocabulis aut nominibus locorum, in quibus principes sunt litterae semivocales aut mutae * eam repudiant, ut a Baiis, a Capua, a Dertona. contra non demitur b, cum in vocabulis aut nominibus *locorum* est primum a e o, ut ab Aricia, ab Elia *. sin u aut i, duplicem habent rationem. si enim sunt solae, dicuntur ut reliquae vocales, ab urbe, ab Illyrico. sin proximas litteras vocales secum habent coniunctas, proinde observandum est, ac sint semivocales aut mutae, *ut* a Venusia, a Ianiculo.

Item ad et apud locum significant, ut 'accede ad me', 'qui domi

---

1 fiunt] sunt ω hiulca ut *alia manu add.* P e Eryco ω e erico B e erico P 2 in *om. B, add. b* Pω littera uel u uel i ω P littere uel i uel u B 3 nam *Wilmannsius,* unam BPω 4 sicut] si ut P obseruari ω obseruare BP 6 proximi non habuerint BP proxime non habuerit ω quarum *Usenerus,* quorum BPω u] au ω 7 potius *om.* ω 8 ex umbria quam e umbria Pbω ex umbra quam e umbra B 9 e hymaesto (e hymaestos P) sed ex hymaesto BP e sed ex hymaesto ω e sed ex Hymetto *Putschius* 10 similiter est (est *om. B, add. b*) in ab quibusdam BPω demi p cum propositum uocabulis BP demi b propositum uocabulis ω demi b, qui cum praepositum est uocabulis *Usenerus,* demi b, cum propositum est uocabulis *Wilmannsius* 11 principe P 12 repudiant a Baiis a Capua a Dertona ω repudiant (ab ais aeapua adertona *alia manu add.*) P repudiant ut ab | (ab *in initio versus iterum* rit *add. b*) ais a capua a bertona B: rit *superscr. b, ut sit* a berrittona, *sed* a Beryto *voluisse videtur corrector. lacuna quam indicavi ita fere suppleri potest,* itaque in his eam repudiant ut a Baiis 13 cum in uocabulis B cum uocalibus P cum in uocalibus ω 14 locorum *om.* BPω ab ariacia *corr.* ab aricia B ab aritia P ab elia BPω, ab Elea *Wilmannsius,* ab Eli ab * *lacuna qua exemplum* o *litterae excidit indicata Usenerus. fortasse* ab Elide ab Olympo sin] sint P 15 ab urbe ab Illyrico] ab als ab illi dico B ab al sabiilli dico P ab Arabia dico ω ab illyrico ab urbiano *codex Parisinus infra 34, 20* ab Apso ab Illyrico *Wilmannsius,* ab Ulia ab Illyrico *coniecit Usenerus* 16 sin proximas ω in proximas BP 17 ac si sint semiuocales aut mutae *Usenerus,* an sint semiuocales an mutae Bω an sit semiuocales an metue P ut *om.* BPω 18 Item et apud (ad *add. b*) locum significandum ut accede ad me B Ad locum significandum (significat ω) ut accede ad me Pω item et apud locum significat ut [accede ad me] *Wilmannsius. de differentia praepositionum* apud *et* ad, *de qua saepius grammatici dixerunt, pauca hoc loco relicta sunt, quae certa coniectura emendari nequeunt* dominati ω

p. 2263 P.

nati apud me sunt', 'apud illum est'. de quoque non numquam perperam ponitur pro ex [et non numquam pro a], ut cum de provincia venire quis dicit: nam perperam est. imus enim in provinciam, ut in navem [ut] in circum; eximus ut e nave, e circo, sic e provincia. de provincia existimamus, cum de ea bene aut male praedicamus: de nave dicimus, cum longa an oneraria sit rogamus, de circo, cum Flaminius an maximus. item vitiose dicitur 'senatum habere apud aedem Apollinis', quod 'in aede' dici oportet. et 'de senatus sententia' vitiose: nam debent dicere ut 'ex mea sententia', 'ex tua sententia', sic 'ex senatus sententia'. item *errant* qui dicunt 'de senatu redii' potius quam 'e senatu', quod, eo cum imus, dicimus in, inde cum redimus, *dicimus ex.* 'ex senatu eiectus' potius quam 'de senatu'. male imperant qui dicunt de tabulis quid dicere. de tabulis enim is dicit, qui eas laudat aut culpat: e tabulis is dicit, qui quod est in his scriptum recitat † scriptumque pronuntiatur si ea videt,

---

1 de quo (que *add. b*) non numquam p a ponitur pro ex et nonnumquam pro a ut in hac prouincia uenire qui se dicit *B* de quodque (quoque ω) nonnumquam perperam ponitur pro ex et (pro ex, ex ω) nonnumquam prountia (prouincia ω) uenire qui se dicit *P*ω de quoque nonnumquam pro a ponitur et nonnumquam pro ex, pro a, ut in hoc ∗ de prouincia uenire qui se dicit *lacuna, qua exempla quaedam praepositionis* de *pro* a *positae et verba* peccat etiam *excidissent, indicata Wilmannsius,* de quoque nonnumquam praeponitur pro ex et nonnumquam pro a, ut cum de prouincia uenire quis se dicit *Usenerus.* et non numquam pro a *ex iis quae antecedunt videntur repetita esse. quamquam scribi poterat* de quoque non numquam perperam ponitur, et non numquam errant in hoc qui de provincia venire se dicunt 3 nam perpera in est *B* tamen perperam est *Usenerus* in nauem et in circum eximus ut e naue e circo *Wilmannsius* 4 eximus in naue (i *superscr. b*) circo Sic e prouincia *B* eximus in nauetis cosice prouintia *P* eximus e nauibus Corsica prouincia ω eximus e nauibus, circo, prouincia *Putschius* 5 bene ut male *P* de naue *B* de nam *P* de naui ω 6 an *Wilmannsius,* aut *BP*ω onoraria *P* rogamus] *an* quaerimus? flaminius an maximus *P*ω flamminius am (*corr.* an) maximus *B* flaminius aut maximus *Putschius* 7 haberi ω apollonis *B* in aede ω in aedem *BP* 8 de senatu sententia *B* 9 ex senatus sententia *Pb*ω ex senatu sententia *B* item qui dicunt *B P* item quidam dicunt ω 10 redii *B et Putschius,* re dici *P* ire dici ω e senatu quod eo quo inimus dicimus inde cum redimus ex senatu eiecto (eiectus ω) potius quam de senatu *P*ω e senatu eo quod quo inimus (*deleto* in) dicimus inde cum redimus ex senatu eiecto potius (quem *add. b*) quam de senatu *B* eo quod quo quom imus in dicimus, inde cum redimus dicendum ex: ex senatu eiectus potius quam de senatu *Wilmannsius* 12 de tabuli *priore loco P* 13 his (*deleta* h) dič qui eius laudat *B* his (is ω) dicet qui eas laudat *P*ω is] his, *sed deleta* h *B* 14 scriptum recitat e scriptum quae pronuntiantur (scriptum recitat, scriptum quis pronuntiat *Putschius*) si ea uidet potius dici oportet legi quam dici contra eas litteras non spectat *P*ω *et Putschius. codicis B scripturam in textu exhibui.* scriptum recitat scriptumve pronuntiat: si eas uidet, potius dici oportet legi, contra quam dici, eas literas si non spectat *Wilmannsius. corrupta, ut videtur, perturbato ordine verba ita fere restitui poterant,* scriptum recitat, et potius dici oportet 'legit' quam 'dicit', si ea videt quae pronuntiat: nam qui dicit contra litteras non spectat

p. 2263. 64 P.

et potius dici oportet 'legi' quam 'dici', contra eas litteras non spectat. 'a capite dempta' qui vocant, male appellant, quod sunt de capite dempta, non a capite. 'ad caput additum' recte dicitur, si est extra caput quod additur. qui transscribunt tabulas, non describunt, sed exscribunt: qui quales sint scribunt, ii describunt. a scena venit spectator, e scena venit qui egit; | contra spectator e theatro, a theatro actor. de scena loquitur qui de ea, bene an male ornata sit, loquitur. in scena pronuntiat *actor:* qui hoc idem subtilius vult dicere, non *in* scena, sed pro scena dicit pronuntiare actorem. nam scena significat graece domus: *cum* e scena actor exiit, venit in pulpitum ac vestibulum: *pro* scena itaque actor est, cum eo venit, dicimus prodire, qui domo excedit procedere, qui ex ea quid ducit producere. pro rostris dici oportet, cum is qui contionatur iis dicit, qui ante rostra sunt: pro enim et ante idem significant. in rostra ascendit, e rostris descendit, de rostris dicit qui ea cuius modi sint dicit. in contione stat, e contione venit, de contione dicit. scribunt quidam 'litterae datae e Gallia', item Roma, vitiose. nam dici oportet 'in Gallia' et 'Romae'. dantur enim in loco, afferuntur e loco, sequitur ut dentur in Gallia et Romae.

Ex praepositio non numquam per unam litteram scribitur, sed per diminutionem, ut ebibit pro exbibit. ab Roma venio πλεονασμός est pro Roma.

Singularis numerus per unam i litteram scribitur, ut docilis facilis,

---

21 singularis numerus per unam i litteram *p. 19, 6*

---

2 qui uocant *B* quae uocant *Pω* 3 ad capud aditum (*corr.* additum *b*) *B* quod additur *Pbω* quod aditur *B* 5 sint] sunt *BPω* ii describunt *Putschius,* id' tribuunt *B* id est tribuunt *Pω* 7 qui dea *B* actor *post* pronuntiat *om. BPω, add. Wilmannsius* 8 non in scena ω non scena *BP* 9 autorem *corr.* actorem *B* nam scena significat graece domus *Wilmannsius,* in scena significare grece domus *BP* in scena significanter graece domus *Usenerus* cum *om. BPω* 10 exiit *B* exit *Pω* pro scena *Wilmannsius,* scena *BP* in scena ω actor est ω auctor est *corr.* actor est *B* auctorem *P* 11 domo excedit ω domo eo cedit *BP* qui ex ea quid ducit *Wilmannsius,* qui eo quod ducit *BPω* 12 cum is] cum his *B* contionaturus dicit *B* contionaturus his dicit *P* concionatur his dicit ω 13 pro] prorsus *BP* pro rostris ω idem significat *Usenerus,* idem sunt *BPω* in rostra] in rostrasi *B, sed* s *posteriore loco deleta* 14 ascendit] escendit *P* 15 inscribunt quidam literis Datae e Gallia item in Romã ω inscribunt quidam literis e: datae e Gallia, item e Roma *Wilmannsius* scribunt] inscribunt *BP* 16 Roma] Romã *P ut videtur* nam si dici *P* nam sic dici ω 17 Romae dantur ω Roma e dantur *P* Roma Ceduntur *B* 18 in Gallia et Roma ω in gallia et Roma *B* in gallilea et Roma *P* 19 Ex *om. BPω* praepositio — exbibit *seclusit Wilmannsius* nonnumquam ω nnumquam *sed deleta priore* n *B* numquam *P* 20 pro exebibit *B* ab Roma *Pbω* ad Romã *B* ΠΛΕΟΠΛΕΜΟC est *P* ΝΛΘΟΝΛΗΜΑC est *B* μεταπλασμὸς est ω 21 per unum i litteram *Pω. Varronis praecepta indicata sunt supra p. 19, 6* ut *ante* docilis *om. B, add. Pω*

p. 2264 P.

pluralis autem per e et i, ut facileis docileis, ut ex hoc appareat, utrum singularis sit appellatio an pluralis. † aureis quas modo aetheris scribimus quo modo audimus quibus ne minus a nobis i singularis in fraude produci potest, ut vidi scribitur. si autem cum eadem i littera, aliud breve, aliud longum est, ut illa et pila. apices ibi poni debent, ubi isdem litteris alia atque alia res designatur, ut vénit et venit, áret et aret, légit et legit, ceteraque his similia. super i tamen litteram apex non ponitur: melius enim [i pila] in longum producetur. ceterae vocales, quae eodem ordine positae diversa significant, apice distinguuntur, ne legens dubitatione impediatur, hoc est ne uno sono eaedem pronuntientur.

Brevitatem huius libelli, si tibi videtur, adglutinabis ei quem de litteris novis habes a me acceptum, quod ipse feci, quia huius pusillitas sub ipso decentius prodire quam per se censeri poterat.

[Terentius Scaurus de ordinatione partium orationis. In contextu historiae vel latinitatis, de quo nobis maxima cura est, primum indicativi

---

1 per e et ie *B* appareat singularis item (idem *B corr.* item *b*) sit *BP* appareat singularis ne sit *ω* appareat singularis i sit *Usenerus* 2 aureis quas modo aethereis (aetheris *ω*) scribimus modo quibus audiuimus nec minus anubis i singularis in fraude produci potest ut uidi scribitur *Pω. codicis B scripturam supra exhibui.* aureis eodem modo quae sunt aetheris scribimus quo modo quibus audimus: nec minus nobis i singularis in fraudem produci potest, ut 'vini' quod bibitur eodem modo quo Romanum nomen Vini scribitur *coniecit Usenerus.* aureis, quas modo aetheris scribimus, modo quibus audimus, *nisi tamen legendum est* aeris *Lachmannus in Lucr. III 835. conieceram* aureis aetheris eodem modo scribimus, quo modo aureis quibus audimus. nec minus a nube singularis numerus in fraudem produci potest, cum nubis scribitur. *cf. Vel. Long. p. 2221* 4 si autem (*deletis* em *litteris*) cum ea..dem (*duabus litteris post* ea *deletis*) i littera aliud *B* si aut cum eadem i littera aliud *Pω.* si autem cum eadem i littera aliud brevi aliud longa * ut plla pila *lacuna qua apodosis periisset indicata Usenerus. conieceram* si autem eadem per i litteram scribuntur, aliud per breve i, aliud per longum est, ut plla et pila 5 hisdem litteris *BP* 6 *apices in v.* venit *et* aret *et* legit *om. BPω* 7 apex non ponitur *ω* apex imponitur *P* apex inponitur *B* melius enim i pila in longum *BPω* melius enim i in plla in longum *Usenerus* 8 quae] quia *BPω* quom *Usenerus* 9 distinguntur *B* ne legens] neglegens *P* 10 hoc est ne in hos (*deleta* h *littera*) hos aedes pronuntietur *B* hoc est nemo hos aedes pronuntietur *P* hoc est nemo hoc aedes pronuntiet *ω* hoc est ne o in os ós aeque pronuntietur *Usenerus* 11 si tibi uidetur *bω* si ti uidetur *B* scribi uidetur *P* adglutinabis ei quem *ω* adglutinabis et quem *P* adglutinabis quem *B* 13 per se censeri *Usenerus,* percenseri *B* percensiri *Pω* poterat. finit Quinti Terrentii Scauri de orthograuia | Terrentius scaurus de ordinatione partium orationis | In contextu — examinabit *P* poterat *B* poterat FINIS *ω. Ea quae Terentii Scauri nomine praeposito in P addita sunt leguntur etiam in codice Valentiano M 7. 3 nono vel decimo saeculo scripto,* Terrentius ait In contextu historiae uel latinitatis primum uerbum indicatiui modi. Deinde dicimus aduerbium — partes orationis eximabit

modi verbum ponimus, deinde adverbium, postea infinitivum, deinde rectum casum, id est nominativum, deinde pronomen, postea participium et postea obliquos casus. siquis recte historiam legat, secundum hunc ordinem omnes partes orationis examinabit].

Praepositiones locorum quattuor vulgo servantur, ex in ad ab. duae primae quo itur et unde exitur significant, ut in arcem *et* ex arce, duae sequentes quo aditur et unde abitur, ut ad simulacrum et ab simulacro. antiqui in duabus praepositionibus ex et ab sequentes demebant litteras, si proximum verbum semivocalem primam aut mutam habiturum erat, ut e Gallia, e locis, quoniam ex minus levem conpositionem facit. hoc consuetudo non servat: dicit enim ex Gallia. illud servamus, si vocales sequuntur, ut praeponamus ex, *ex* Eryco, ex Olympo. si sequitur i aut u, habetur ratio duplex antiquorum. nam si vocalis aliqua iungeretur, demebant x, e Vaticano, e Iudaea: hoc consuetudo non servat. si per se essent sine aliqua vocali, x adiciebant, ut ex Illirico, ex Vmbria: item si h praeponeretur, ex Himetto. hoc servamus † et quid infra est. in quibus consonantes primae sunt, detrahimus b, ut a Capua, a Dertona. in quibus vocales sequuntur, ab praeponimus, ut ab Ericinis, ab Atheniensibus. si i aut u sequuntur, item ut supra, duo servantur modi. si per se sunt * ut ab Illirico, ab Vrbiano; si secum alteram vocalem *habent, b* amittunt, ut a Venusia, a ianitore.

---

5 praepositiones locorum *p. 29, 8*

Subieci fragmentum ex codice Parisino 7520 saeculo undecimo scripto editum in analectis grammaticis Vindobonensibus p. 452

C codex Parisinus

v editio Vindobonensis

5 INCIP. ARS PROBI DE ULTIMIS SYLLABIS CUIUS SINT DECLINATIONIS UEL UBI terminent genitiuum. Praepositiones locorum *C* 6 et *ante* ex arce *om. C, add. v* 9 mutam *v* mutum *C* ut egalliae locis *C* ut e Gallia et e Tuscis *Scaurus* 10 consuetudo non conservat, dicitur enim *v* 12 ut p̄ponamus exeuryco exolimpo *C* ut praeponamus x ex Eryco ex Olympo *v* 13 nam si *v* N si *cum lineola in media parte litterae* N *C* 15 e Vaticano *Scaurus*, euaticiano *C* 15 item si h praeponeretur ex Hymetto *v coll. Scaur. p. 30, 9*, item si .y. p̄poneretur .x. h'inea .o. *C*. y *defendi poterat ita*, item si y sequeretur, praeponebant ex, ut ex ymetto 16 hoc servamus, et quidem si sequuntur voces, in quibus *v. fortasse* hoc servamus etiam in praepositione ab: in quibus *sqq. vel* hoc servamus. et in ab eadem ratio est: in quibus *sqq. cf. Scaur. p. 30, 10* 17 primae] *an* proximae? 18 ab praeponimus] b p̄ponimus *C* si i aut u sequatur *v* 19 si enim sunt solae, dicuntur ut reliquae vocales, ab urbe ab Illyrico *scripsi apud Scaurum* 20 ab urbiano Sicū alteram uocalem amittunt *C* ab Urbino, si cum altera vocali, amittunt b *v* 21 ut ā uenusia ā ianitore *C*

Est enim nunc genus dilatandi verba, quae io litteris finiuntur, de quo et Aufusti grammatici liber est ad Asinium Pollionem, rectius dici veniebam audiebam salliebam leniebam molliebam, quam venibam audibam sallibam lenibam mollibam, tamquam venio prima correpta veniebam, rursus veneo prima producta venibam, non veniebam, audio audiebam, audeo audebam.

---

1 Est ⁜ $\overset{c}{N}$ genus *C*, est et in usu genus *Usenerus mus. Rhen. v. XXIV a. 1869 p. 101. malim* est novum 'genus dequo ⁊ abnesti. fusti gramatici liber ⁘ ad assinum pollionum *C* de quo abnesti fusti grammatic liber ad Asinium Pollionem *v*, de quo est Aufusti grammatici liber ad Asinium Pollionem *Usenerus. Aufusti mentionem fecerunt Priscian. l. VIII p. 383, 9 exc. Fest. p. 94.* de quo Aristi Fusci grammatici est liber ad Asinium Polionem *coniecerat Hauptius post Gratii cyneg. p. 40 et ind. lect. Berol. aestiv. a. 1855 p. 4, opusc. v. II p. 69 coll. schol. in Hor. sat. I 9, 61* 3 quam venibam *v* q; uenibam *C* 4 tamq; uenio *C* namque venio *v. fortasse* nam venio prima correpta facit veniebam 5 veneo *om. v* producta] correpta *v* venibam] uenebam *C* 6 audebam $\overset{c}{N}$ de catholicis nominum *C*